

INFORMATION FRA
NORDISK
SOMMERUNIVERSITET

SOMMER SESSION 2000

BOLKESJØ, NORGE

TEMA: Stedet og rummet

**NORDISK
SOMMERUNIVERSITET
50 ÅR**

ESSAY

Reflections on Nordic Strategies
Af Jørgen Ole Bærenholdt

NYT KREDSFORSLAG

Humanismens aktualitet

NYE BØGER

TILMELDING

Sommersession 2000
– senest 15. juni!

NYT FRA KREDSENE:

SPACE, PLACE AND THE BODY

KROPP OCH KULTUR

POLYFONIEN I DRAMAET

AISTHESIS – SANSENESTETIKK

ROMANTIKKENS VILKÅR

MAKT, RASJONALITET OG HUMANITET

LANDBRUGS-, FISKERI- OG FØDEVAREETIK

Information fra
Nordisk Sommeruniversitet
1|2000

ISSN 0904-6119

Udgiver

Nordisk Sommeruniversitet

Adresse

Sekretariatet
Katrinebjergvej 89G
DK-8200 Århus N

Telefon

(+45) 89 42 44 96

Fax

(+45) 86 16 60 86

Email

nsu@hum.au.dk

Internet

www.au.dk/nsu

Redaktion

Troels Degn Johansson
Merete Sørensen

Design

textimage, Århus

Tryk

Aktiv Tryk, Århus

Oplag

2.000

Bankforbindelser

DK: BG-bank (1199) 134-0239

IS: Póstgíró · 884200

N: Postbanken · 0806 1909614

S: Postgirot · 66 25 63-6

FIN: Postbanken – 800059-1089062

Indhold

.....
LEDER

- 3 **Velkommen, forskerspirer!**
Af Troels Degn Johansson, ordførende for NSU

.....
ESSAY

- 4 **Reflections on Nordic Strategies**
Af Jørgen Ole Bærenholdt

.....
NSU

- 6 **Nordiska Sommaruniversitet – hela året!**
Af Set Lonnert

.....
SOMMERSESSION 2000

SOMMER SESSION 2000

- 7 **Information om sommersesjonen**
Af Arrangementskomiteen
- 8 **Jubileumsarrangement**
Af Arrangementskomiteen
- 8 **“Utenomfaglig” virksomhet på Bolkesjø**
Af Arrangementskomiteen

.....
TEMA

- 9 **Rommet og stedet**
Af Erik Steinskog

.....
NYT FRA KREDSENE

- 10 **Kreds 1** Space, Place and the Body
12 **Kreds 2** Kropp och kultur
14 **Kreds 3** Polyfonien i dramaet
16 **Kreds 4** AISTHESIS – Sansernes estetikk
18 **Kreds 5** Romantikkens vilkår
19 **Kreds 6** Magt, rationalitet og humanisme
23 **Kreds 7** Landbrugs-, fiskeri- og fødevareetik

.....
NYT KREDSFORSLAG

- 26 **Humanismens aktualitet**

.....
NYE BØGER

- 27 **Ironicity – A Fundamental Problem in Semiotics • Moulding Masculinities • Ruinøs Modernitet**
- 29 **Nyt fra NSU Press / Publikationer**
- 30 **Styrelsen for NSU / Kontaktpersoner**
- 31 **Tilmeldingsskema, Sommersession 2000**

Velkommen, forskerspirer!

AF TROELS DEGN JOHANSSON

Ordførende for Nordisk Sommeruniversitet

Velkommen til Nordisk Sommeruniversitet! Velkommen til den årlige sommerkonference på Bolkesjø Hotel i Telemark, Norge!

Til nye læsere: Nordisk Sommeruniversitet er *ikke* et almindeligt sommeruniversitet. Det er *ikke* et meriterende sommerkursus for studerende. Det er for så vidt heller ikke et universitet: Vi uddanner ikke kandidater inden for bestemte fagstudier. Endelig gennemfører vi aktiviteter året rundt. Navnet "Nordisk Sommeruniversitet" er altså meget vildledende, og det beklager vi! Men: Nu forholder det sig unægteligt anderledes med navne end med begreber. Navnene betegner det unikke, begreber det generelle. Og Nordisk Sommeruniversitet (i daglig tale "NSU") er altså en unik størrelse, - en institution, der i øvrigt i år kan fejre sit 50-års jubilæum og som dermed er en af de ældste institutioner i det nordiske forskersamarbejde.

Tværfaglig ide- og netværkudvikling på tværs af karrieretrin

Formålet med Nordisk Sommeruniversitet er at bidrage til det nordiske forskersamarbejde ved at styrke videnskabelig idé- og netværksudvikling inden for tværfagligt definerede problemstillinger, der endnu ikke har givet anledning til gennemførelse af forskningsprojekter. Dette betyder mere konkret, at vi i NSU mødes omkring uformelle seminaraktiviteter inden for syv såkaldte seminarkredse, der nedsættes for et år af gangen (dog som regel op til tre år) for at udvikle en på forhånd defineret problemstilling. Dette møde sker på tværs af faggrænser og karrieretrin, hvorfor Nordisk Sommeruniversitet er et *eminent forum for udvikling af faglige netværker* - ikke med faget; men med den enkelte forsker eller "forskerspирe" i centrum. Det betyder, at NSU er lige så velegnet et forum for den unge forsker aspirant, f.eks. den magisterstuderende eller ph.d.-stipendiaten, som for professoren og for deltagere uden tilknytning til en forskningsinstitution. Eneste, enkle "adgangskrav" er, at man kan bidrage til seminaraktiviteterne nogenlunde på lige fod med andre.

Et "supplement" til den ph.d.-studerende

Nordisk Sommeruniversitet henvender sig ikke mindst til ph.d.-studerende eller andre, der ønsker at påbegynde en forskeruddannelse eller indlede en karriere som forsker. Mange ph.d.-studerende har måske erfaret, at det kniber med udbuddet af ph.d.-kurser inden for netop dét område, man arbejder med. På visse universiteter kan kursusudbuddet endog helt borfalde som følge af manglende bevillinger. Desuden er det sikkert et problem for mange, at man er kommet til at isolere sig i løbet af projektet. Selv om ordet "netværk" måske lyder suspekt for nogle, er netværksudvikling - selvfølgelig - meget vigtigt for forskerstuderende; måske lige så vigtig, som den faglige udvikling. Alligevel ser man ofte, at denne del af ph.d.-uddannelsen nedprioriteres eller lægges i faste rammer i forhold til fagstudiets eller hjeminstitutionens interesser.

Nordisk Sommeruniversitet er her et kærkomment "supplement" for den forskerstuderende. For det første har man som regel stor indflydelse på, i hvilken retning, den enkelte seminarkreds skal udvikle sig. Det betyder, at det er relativt nemt at arrangere et seminar i kredsen, der korresponderer godt med ens faglige interesser. Og rammerne ligger klar fra starten af. Der ydes en rammebevilling på op til DKK 35.000,- til kredsenes vinterseminarer, der typisk gennemføres over en weekend i februar - april. Disse midler går direkte til aktiviteter i form af rejse- og opholdstilskud. Ved sommerkonferencen ydes der ligeledes rejsetilskud til samtlige deltagere!

For det andet er Nordisk Sommeruniversitet som netværksudviklende forum måske særligt attraktivt for den ph.d.-studerende, fordi det netop er den enkelte forsker, der står i centrum, og ikke faget. Det burde være et krav til ph.d.-uddannelsen i det hele taget, at man også, hvad angår ph.d.-kurser er helt uafhængig af fagstuderernes og de enkelte videnskabers interesser. Dette gælder f.eks. ikke NorFAs aktiviteter, der i stigende grad knyttes op på netværksdannelser universitetsfagene imellem. I NSU er der lagt særlig op til, at deltagere helt på egen hånd udvikler netværker og problemstillinger.

Sommersessionerne spiller her en helt speciel rolle, fordi kombinationen af seminarprogram med kulturelle og sociale aktiviteter gør det særligt intensivt at deltage. De fleste "NSU'ere" finder her venner og kolleger for livet. Betegnelsen "supplement" er derfor lidt af en underdrivelse: I Nordisk Sommeruniversitet får man en fantastisk god og personlig introduktion til det at være forsker!

Husk at bruge os!

Lad dette også være en opsang til den "gamle" NSU'er: Husk nu endelig at invitere forskeraspiranterne blandt dine studerende med til Nordisk Sommeruniversitets sommersession! Hvorfor ikke lade dine studerende få de samme oplevelser, som du selv har haft i NSU? Der er vist ingen tvivl om, at nye deltagere især tiltrækkes via den personlige kontakt: Man hører om os via venner, vejledere mv, hvor budskabet formidles direkte fra mund til mund. Vi vil derfor bede alle, der tidligere har haft glæde af Nordisk Sommeruniversitet, om at tænke på, hvem der kunne have gavn af - og bidrage til - det faglige miljø i NSU fremover. Nordisk Sommeruniversitet kan bruges af langt flere end det er tilfældet i dag! Vi forsøger stadig at begrænse deltagergebyret så meget, som muligt. Skulle gebyret alligevel være et problem, så husk, at flere fonde yder støtte til dækning af rejse- og opholdsudgifter for deltagelse ved aktiviteter som dem, der finder sted i Nordisk Sommeruniversitet.

Husk også, at vi i løbet af Sommersessionen 2000 gennemfører en særlig "jubilæumssession" (weekenden den 28.-30. juli) specielt for "gamle" NSU'ere. Med jubilæumssessionen vil Nordisk Sommeruniversitet markere 50-året på særlig festligt vis for alle de personligheder, der i tidens løb har sat deres præg på NSUs intellektuelle miljø og bidraget til de videnskabelige aktiviteter. Med jubilæumssessionen på Bolkesjø håber vi dermed på at få en sjælden mulighed for at gøre "historien levende"; alene i den forstand, at deltagere på sessionen i Askov i 1951 kan mødes med deltagere fra Vallekilde i 1999! Vi håber, at I alle vil modtage invitationen og bidrage til at gøre denne begivenhed til noget enestående.

Hvis du ikke er ajour med, hvad der foregår i NSU for tiden, kan du kigge på vores web-sider på www.au.dk/nsu. Her kan du hente kurant informations- og PR-materiale (f.eks. nærværende blad), der lige er til at printe ud fra din computer og stikke een i hånden.

God fornøjelse!

Troels Degn Johansson (f. 1967) er ph.d.-stipendiat ved Forskningscentret for Skov & Landskab, Miljø- og Energiministeriet i Danmark. Cand.mag. i filmvidenskab ved Københavns Universitet. Forsker i øjeblikket i Internet-baseret 3D-visualisering af landskaber og scenarier med særlig henblik på borgerinddragelse i fremtidens planlægningskommunikation. Troels Degn Johansson har deltaget i Nordisk Sommeruniversitets aktiviteter siden 1993 og er medkoordinator for NSUs æstetikreds, AISTHESIS - Sansernes Æstetik (1999 - 2001).

Reflections on Nordic Strategies

AF JØRGEN OLE BÆRENHOLDT

Geografi, Roskilde Universitetscenter

job@ruc.dk

The societies and the spaces that we from the inside usually name “Norden” are meeting crucial challenges of their function, coherence and definition by the beginning of the 21st century. From the outside Nordic people are used to be identified as a common group of “Scandinavians” in the Anglo-American geographical imagination, although this definition is not shared by the Icelanders internally. Meanwhile from the European continent and in the German and French languages “Norden” is associated with the geographical dimension of North in relation to Europe. The identification of Finland as “Nordic” could be said to be more political than cultural, and this position gets more clear in the recent energetic Finnish initiative to develop a policy of the “Northern dimension” in the European Union.

Since 1988 I have been researching the life modes and cultures, the local and transnational industrial strategies, and the policies of regionalization and regionalism in the Nordic peripheries of the Faeroe Islands, Iceland, Greenland as well as the Murmansk Region of Russia just next to Northern Norway. As long as studies are only limited to each country and to a limited number of localities, the Nordic dimension was tacit. Especially with the Faeroe Islands and Iceland, common characteristics could be explained by the dependence on fisheries or the small-scale population of localities. When I went to the fringes of the Nordic, I experienced the somehow hidden importance of the Nordic in Greenland and even as a point of reference (maybe even a dream) in the Murmansk Region. Comparing with Canadian cases, the Nordic became more significant. This Nordic dimension is both economic, social and cultural, but it has a tacit character that makes it dif-

ficult for us to label it as politic or strategy, although this is really what seems to connect the economic, social and cultural development of Nordic societies and spaces.

There are three research areas where Nordic strategies are increasingly becoming visible to me. In all these areas the challenges of the economic and cultural globalization of the Information Age is the key to clarify the questions of which are the Nordic strategies, which seems to have been hidden so far. Meanwhile, to answer the questions, maybe even before there were asked, the methodology of studying local cases have been fruitful in all three areas. Local case-studies are ways of approaching overarching questions through concrete interaction with people locally in interviews, meetings etc. The local is not the object, it is the case of the more global problem. It is one of the paradoxes of globalization that focusing on the local has become a global habit. Thereby, local case-studies are becoming even more obvious.

The first and fundamental research area has been the locality studies of coping strategies in the North from Canada, through the different Nordic peripheries, to Russia. Here coping strategies has been defined in three dimensions: innovation, network and identity. Meeting the local representatives of localities studied at the MOST Circumpolar Coping Processes Project conference in Isafjörður Iceland 1998, it became clear to me that all the Nordic localities represented had some kind of stability in common in contrast to insecure conditions of the Canadian and Russian localities. This was not because the Nordic Atlantic Cooperation was a major sponsor to the conference. While expanding the scope of participants internationally and work-

ing in English language, the Nordic particularities became more clear. Cooperating with the non-Nordic world, we can clarify certain Nordic strategies. Meanwhile, Nordicism is not an attractive form of ethnocentrism or assumption of our Nordic uniqueness.

The specific character of Nordic coping strategies seems to have very much to do with the associational character of both social and societal relations in the Nordic countries. I am here referring to the (RAM) triangle of the three concepts reciprocity, association and market from the tradition of economic sociology. Compared to the principles of reciprocity and market, association is playing the role as a dominant type of social relation in the Nordic peripheries. This is so because both local and national organizations of members, either by employment, leisure activity or political commitment, are important social institutions beside the Nordic welfare states. The prevalence of reflexive modernity in the Nordic peripheries seems to be conditioned by the principle of association. It is a system, that establishes certain forms of social security for the poor if they belong to the territorial nations. Association, territoriality and identity seem to be key words of Nordic strategies.

Coping strategies in the North are also marked by the historical geography of the transformation of resource based communities into modern welfare states under the conditions of low densities of population, meaning that lack of territory for economic purposes has seldom been a problem so serious as we often see in areas of conflict and poverty. The Nordic peripheries have been “spaces of enough places for bodies” of the inhabitants in search of livelihood. This is meant to be the case in an economic sense. The success of

Nordic frontiers have been there prosperity through the 20th century, and this development has been based in the combination of local innovation and networks (“social capital”) and state policies in the fields of public services, infrastructure and regional development. The kit making the combination work seems to be common identities and territorialities in the cultural and political sense.

We can say that Nordic colonialism in its own peripheries has often been more of a political and cultural – than of an economic - character. The history of monopoly trade in Northern Norway (in fight with “informal” Pomor trade), Faeroe Islands, Iceland and Greenland, and the paternalistic relations of the Nordic people to the Inuit and Sami are cases of Nordic territoriality. The North-East Greenlandic journey by the Danish Crown Prince in the year 2000 is a recent strong symbolic example so “natural” that people are not considering this journey as an inscription of cultural power and identity into the lands of North-East Greenland; meanwhile the Crown Prince becomes the new Polar Prince of the Danish Realm, once again circumscribing the East Greenlandic lands that were not lost (most other parts of the Kingdom were historically lost...), in spite of Norwegian claims between World War I and II. Of course, such cultural politics can have great effects in the rising economies of signs and space, similar to the “functionality” of nationalism to industrialism.

These are signs of the importance of a second research area, yet not very developed: The Political Geography of Norden. Nordic nationalism belonged to the 19th century. It was a political project of one Nordic state, similar to that of Germany and Italy. The political project failed;

Sweden's dominant role could not be used for unification, whether we should blame the Swedes or Danes for this. The cultural projects of Grundtvig survived somehow. Transnational regional cooperation across borders is today based on a rather tacit Nordic dimension, now in competition with – or funded by – more aggressive EU-initiatives. In addition, Nordic cooperation has been crucial for the Baltic Sea cooperation and is also playing a role in EU and various international organizations. In many of these fora, Nordic initiatives is playing a major role. Nordic cooperation based on “low-politics”, informal cooperation and small funding from the Nordic Council and the Nordic Council of Ministers is an example of the strength of weak ties. It has a certain ascetic aspiration of getting much out of little; the focus on “Nordic Usefulness” (Nordisk Nytte) while reducing the budgets of Nordic cooperation can also be seen as a sign that this is a cooperation of the only Christian-protestant states of the world. The Nordic association (Foreningen Norden) is one example of this form of very rational and reflexive modernity: Extravagancies is not the Nordic taste, and voluntary work (“dugnad” in Norwegian) is fundamental to make things work. There might be differences between East and West Norden in these aspects; so far I only claim validity in Nordic Atlantic Norway, Faeroe Islands and Iceland.

The simple or unassuming (there is of course no good English word for “Folkelig”) cooperation of the Nordic people across borders is playing a significant role. It is a certain form of transnationalism based in cultural identity and language, and this also includes a certain Scandinavian or Danish-Swedish-Norwegian colonialism inside the Nordic world. The form of nationalism embedded belongs to the Central and East European romantic and essentialist tradition of nationalism defined by the people (German “Volk”

and Slavic “Narod”), not by the citizenship of the state (French “Citoyen(ne)” and American patriotism). The uneasy similarities between geopolitical historical traditions in Denmark, Finland, Germany and Austria is no coincidence. Comparing the very different projects of Norden and EU, we can imagine the rather tacit essentialist flavour of “us” and territoriality embedded in Nordic thinking about “bottom-up”. Meanwhile, we are now also experiencing new geopolitical attempts in the Finnish project of a “Northern dimension” of the European Union, and the Greenlandic suggestion of an “Arctic window” connected to this, while Faeroe Islanders protest against the Eastern/Baltic dominance in Nordic cooperation.

The third and even less developed research area is tourism geography. Norden (the North from the perspective of the European continent or Scandinavia from the Anglo-Saxon world) is a destination for travelling. But destinations are neither stable materialities or landscapes – nor stable texts or discourses. Destinations are constructed – and they are constructed in the meeting between places, local populations, visiting tourists and the tourist industry. Therefore, tourist practices and images in the Nordic can be significant signs of the positions of the Nordic in the world. This is a question of both how foreigners construct Norden as space and places and how Nordic tourist industries (and their Nordic associations, of course) are spacing and placing Norden in a world of increased travelling. This is interesting because tourism is not only a relation between the material environment as a static component - and tourist experiences as textual readings. Tourism is rather practices of “writing” that also construct destinations as “inscriptions” in the world (geography). Here, both coping strategies and political geographies (the first and second research area mentioned) are at work. Tourism and (trans)nationalism can be important – and very interdependent - iden-

tity projects in innovations that cope with the transformation of a globalizing and increasingly knowledge-based economy.

Nordic strategies seems to build on a certain embedded understanding of the intersection between economy and culture. Socio-economic development has tacit cultural understandings as preconditions, whereas these cultural understandings include certain essential definitions of both “us” and “usefulness”. The imperative could be to “make the world useful for us”? It is a very modernistic model of making things “fit”. But the “kit” of this is the networks, that should embed these strategies. The increased geographical mobility now raises the challenge to such strategies of whether or not they do and has to build on face-to-face relations of trust – or the imagined communities of associative Nordic strategies has a future role to play. ☞

Jørgen Ole Bærenholdt

Ph.D. Assistant Professor.
Roskilde University, Denmark

M.A. in Geography and history from Roskilde University in 1986. Assistant Professor in Regional Geography within North Atlantic Regional Studies at Roskilde University from 1992-1996. Research fellow at Department of Geography from 1986- 1991, hereby 2 years working on local economic development project, and 3 years on the Ph.D. within the North Atlantic regional Studies. Currently researching in fishing industries of Northern Russia in relation to the Barents Region. Reviewer on the regional part of the International Northern Sea Route Programme (INSROP), Fridtjof Nansen Institute and partners. Mr. Bærenholdt is responsible for the part project on regionalization and regional cooperation with main focus on the Greenlandic fishing industry within the “Conditions for sustainable development in the Arctic”.

Referencer:

- 1991: *Bygdeliv, Livsformer og bosætningsmønstre i Nordatlanten, Om fiskerifæhængige bygder i Island og Færøerne*, Publikationer fra Institut for Geografi, Samfundsanalyse og Datalogi, Forskningsrapport nr. 78, Roskilde Universitetscenter. (ph.d. afhandling, 416 sider)
- 1993: Hvad betyder steds-sansen for fiskersamfundenes befolkning?, in: Gestur Gudmundsson et. al. (red.): *Fiskerisamfund - hvilke veje?*, Nord 1993:27, Nordisk Ministerråd, pp. 137-151.
- 1994: Culture, Modes of Life and Settlement Structures in the North Atlantic, in:

Lars Lundquist and Lars Olof Persson (eds.): *Northern Perspectives on European Integration*, NordREFO 1994:1, Nordic Institute for Regional Policy Research, Stockholm, pp. 163-176.

1995: New Forms of Regional Co-operation in a “Europe of Regions”? - The Barents Region versus the West Nordic Co-operation, in: Sámal Tróndur Finnsson Johansen (red.): *Nordiske Fiskersamfund i fremtiden - vol.2: Små samfund under europæisk integration og marginalisering*, TemaNord 1995:586, Nordic Council of Ministers, pp.231-253

1996: The Barents Sea Fisheries, New division of labour, regionalization and regionalist policies, in Jyrki Käkönen (ed.): *Dreaming of the Barents Region*, Tampere Peace Research Institute, Research Report no. 73, pp. 211-250.

1997: Regionalization and Regionalism - a duality in transnational regional cooperation in the Arctic, in: Lyck L. (ed): *Socio-Economic Developments in Greenland and in other Small Nordic Jurisdictions*, Copenhagen Business School, New Social Science Monographs, pp. 167-201.

1998: Regioner er politiske rum - også for geografer!, *Nordisk Samhøllsgeografisk Tidsskrift no. 26*, Uppsala, pp. 3-21.

with Nils Aarsæther, 1998: Coping Strategies in the North - Local Practices in the Context of Global Restructuring, chap. 1 in: N.Aarsæther & J.O.Bærenholdt (eds.): *Coping Strategies in the North - Local Practices in the Context of Global Restructuring*, MOST and Nordic Council of Ministers, INS 1998:303, Copenhagen, pp. 15-44.

1998: Locals versus mobiles - Explaining Different Dynamics in North Atlantic Localities, chap. 11 in: N.Aarsæther & J.O.Bærenholdt (eds.): *Coping Strategies in the North - Local Practices in the Context of Global Restructuring*, MOST and Nordic Council of Ministers, INS 1998:303, Copenhagen, pp. 201-221.

1999: Greenlandic Schools under Home Rule - Building the Greenlandic Nation and Transnational Regional Cooperation, in: Hanne Petersen and Birger Poppel (eds.): *Dependency, Autonomy, Sustainability in the Arctic*, Ashgate, Aldershot, pp. 193-207.

1999: Trans-regions, Nation-states and Trans-nationalism as Conditions for Sustainable Development in the Arctic, Working Paper no 143, NORS paper no 43, Publications from Geography, Department of Geography and International Development Studies, Roskilde University.

2000: Circumpolar Coping Strategies – Embedding Transnational Cooperation in Local Practices in Greenland, *Etude/Inuit/Studies*, 2000 (1) (in press).

with Wolfgang Franke, 2000: Destination Construction, in: John Urry, Wolfgang Franke, Jørgen Ole Bærenholdt, Keld Bickel and Jonas Larsen: *Travel and destination*, Proceedings of a conference in Roskilde 17 February 2000, Publications from Geography and the Danish Centre of Tourism Research, Department of Geography and International Development Studies, Working Papers (in press).

AF SET LONNERT
NSUs styrelse

Introduktion till NSU

Nordiska Sommaruniversitetet (NSU) är en organisation och nätverk för forskning och studier tvärs genom de Nordiska länderna och de akademiska disciplinerna.

NSU firar år 2000 sitt 50-års jubileum.

Språk

De tre arbetsspråken är danska, norska och svenska. Även engelska förekommer som samtalspråk vid sammankomster, där språkförbistring råder.

Studiekretsar, mancheter och studieprogram

Den tvärvetenskapliga forskningen och studier baseras på studiekretsar (projekt). Studiekretsarna är sammansatta av deltagare från alla länder i Norden. Sammanhållande kraft för studiekretsen är den nordiska koordinatören (projektledare). Varje studiekrets utgår ifrån en manchet (projektbeskrivning). Studieprogrammen (projektens verksamhet) inför kommande år presenteras i höstnumret (nr. 2) av denna tidskrift. I vårnumret (nr. 1) beskrivs den förestående sommarsessionen (NSU:s årliga sammankomst i ett nordiskt land).

Lokala studiekretsar

Studiekretsarna är också organiserade geografiskt. Till varje studiekrets hör lokala studiekretsar. Varje nordisk universitetsstad har i princip en lokal studiekrets för varje krets. De lokala studiekretsarna har möten under hela året, veckovis eller månatligen.

Kontakterna från de lokala studiekretsarna till studiekretsen sker genom den nordiska koordinatören.

Vintersymposier

Under vintern samlas studiekretsarna till ett vintersymposium, som hålles under första kvartalet under året. Symposiumet, som brukar vanligtvis vara under cirka en halv vecka, sker i

ett nordiskt land och här presenteras studieresultat från lokala verksamheter, samt sker planläggning av kretsens verksamhet för sommarsessionen.

Sommarsessionen

De 5 nordiska länderna skiftar värdskapet för sommarsessionen, dit samtliga studiekretsarnas deltagare har möjlighet att mötas. Studiekretsarna har egna program för verksamheten under dagtid, men möts gemensamt under program som t.ex. inbjudna föreläsare. En stor del av sommarsessionens övriga tid fylls även av kulturella och sociala program.

Reseersättning

Du kan få reseersättning och viss täckning av uppehåll i det nordiska land som är värd för sommarsessionen. Ersättningen baseras på vilket land du representerar och kan därför variera med geografiskt avstånd till värdlandet.

Representantskap och styrelse

NSU:s högst beslutande organ är representantskapet. Representantskapet möts under sommarsessionen, och beslutar om nya studiekretsar och värderar kvaliteten för pågående kretsar. Representantskapet väljer också NSU:s styrelse, som står för det kontinuerliga arbetet under året.

Publikationer

NSU har en tidskriftsutgivning och en skriftserie. I Information fra nordisk Sommeruniversitet publiceras essäer, studieprogram, och planer för sommarsessionen. Denna tidskrift kan fritt rekvideras av alla som överväger att delta i en studiekrets eller som redan deltar. Den kan även nedladdas från Internet.

I serien NSU Press publiceras monografier, antologier, och artiklar som resultat av eller som bruk för NSU:s studieverksamhet. Varje studiekrets förväntas utge minimum en publikation som resultat av sitt arbete.

Internet

NSU kommunicerar och förmedlar även information via Internet. Hemsidan innehåller kortfattade beskrivningar över NSU:s olika verksamheter och uppbyggnad. Elektronisk kommunikation sker via epost, elektronisk anslagstavla (www-board) och utskickslista (mailinglist).

Webbadressen är:

<http://www.au.dk/nsu>.

Sekretariatet kontaktas via:
nsu@hum.au.dk.

Lokala kontaktpersoner

NSU har lokala kontaktpersoner i ett flertal av Nordens universitetsstäder. Kontaktpersonen kan hjälpa intresserade att ta del av mer information om NSU eller kontakter med studiekretsarnas nordiska koordinatörer.

Kontakt med NSU

Om du är intresserad av att delta i arbetet hos en viss etablerad studiekrets, kan du kontakta den nordiska koordinatören för studiekretsen, din lokala kontaktperson vid ditt Universitet eller NSU:s sekretariat för att få hjälp.

Etablering av nya studiekretsar

Har du en ny idé för en studiekrets är du välkommen att utarbeta förslag till manchet där projektet beskrivs. Närmare information kan du få från sekretariatet.

Vem kan delta?

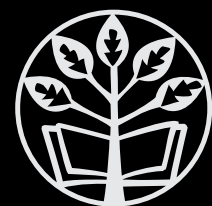
Deltagare bör delta aktivt i NSU:s arbete. Det innebär att åldersnivån medför i princip att deltagaren själv kan föreläsa och bidra med skrivet material för NSU:s olika publikationer. Särskilt välkomnar NSU uppsattsstuderande (speciale), ograduade (Ph.D.) och forskarstuderande. ♣

NSU kort och okomplicerat!

NSU:s vetenskapliga forskning och studier baseras på projekt. Projekten är sammansatta av deltagare från alla länder i Norden. Sammanhållande kraft för projekten är projektledaren. Varje projekt utgår ifrån en projektbeskrivning, som godkänts av NSU:s högsta beslutande organ. Inom NSU pågår ett flertal olika tvärvetenskapligt orienterade projekt samtidigt.

Projekten sammanträffar och utbyter forskningsresultat vid åtminstone två gemensamma konferenser per år. Alla projekt sammanträffar varje år för en gemensam sommarkonferens i ett nordiskt land, dit du kan få subventionerad resa. Varje projekt anordnar även separat vinterkonferens. Varje enskilt projekt är geografiskt förankrat vid i princip varje universitetsort i Norden, och arbetar lokalt med sammankomster i varje vecka eller månad.

Vill du delta i ett etablerat projekt kan du anmäla dig till respektive projektledare. Vill du bli projektledare eller har du idéer för att skriva en projektbeskrivning? Kontakta sekretariatet.

SOMMERSESSION 2000

SOMMERSESJON 2000 OG NSU'S 50-ÅRS JUBILEUM PÅ BOLKESJØ HOTELL, TELEMARK, NORGE

AF ARRANGEMENTSKOMITEEN

SOMMERSESJONEN

torsdag 27. juli til torsdag 3. august

Jubileumsarrangementet i week-enden 28.–30 juli inngår i sommersesjonen og er inkludert i deltakeravgiften. Før og etter jubileumsarrangementet blir det vanlig sommersesjonsprogram. Tilmelding til sommersesjonen skjer til NSUs sekretariat snarest mulig, og innen 15. juni.

Deltakeravgifter

Deltakeravgiften dekker opphold, mat, vitenskapelig program og kulturprogram.

Innkvartering, priser:

Innkvartering i enkeltrum:	DKR 3995
Innkvartering i dobbeltrum:	DKR 2995
Innkvartering i sovesal (begrenset antall plasser):	DKR 1995
Barn 3–14 år på ekstrasing i foreldres rom:	DKR 970

Faktura (pålydende deltakeravgift minus reisesubvensjon) sendes ut fra NSUs sekretariat i løpet av juni.

Det blir barnepasstilbud for barn over 3 år fredag, lørdag, søndag, tirsdag og onsdag kl. 9.30–12 og kl. 14–17 (dette er sirkatider – nøyaktige tider avtales på sommersesjonen). Mandag er utfluktsdag.

Lokalitetene

Bolkesjø Hotell er et meget stort og velutstyrt konferansehotell og består av to bygningskomplekser som er forbundet gjennom

en underjordisk gang. I «hotell delen» ligger alle hotellrommene, resepsjon, bar, salong(er), spisesal, svømmebasseng og noen av konferanserommene. I «konferansedelen» ligger det en stor hall (til ballspill m.m.) og flere konferanserom/konferansesaler. To av konferanserommene vil bli brukt til sovesaler for henholdsvis menn og kvinner. Sovepose medbringes. Det er begrenset antall plasser i sovesalene – tidlig tilmelding anbefales.

For øvrig har hotellet 176 gjesterom og 330 senger, så det bør være god plass til både sesjonsdeltakere og de som kun deltar på jubileumsarrangementet fra fredag til søndag. Bolkesjø Hotell samarbeider dessuten nært med Gran Hotell som ligger bare et par hundre meter unna, og ved ekstra stor tilmelding til jubileet vil noen deltakere kanskje bli innkvartert på Gran Hotell.

Sesjonsavisen

Det blir selvfølgelig sesjonsavis. Avis nr. 0 utkommer før sesjonen og blir sendt alle tilmeldte deltakere ca. 1. juli.

Kontaktperson for avisen:

Sofie Bruun, Kirkevn. 68, 0364 Oslo
E-post: sofie.bruun@nsb.no
Tlf.: (+47) 2260 8063 (privat)
(+47) 952 10 371 (mobil)
(+47) 2315 3076 (jobb)

Kveldsprogram/kultur

Kveldsprogrammet vil foregå på to hovedarenaer, nemlig baren (med dansegulv) og filmsalen der det ved siden av et filmprogram også vil bli sceneopptrede-

ner (blant annet improvisasjonsdans) og debattkvelder.

Utflukter

Mandag 31. juli blir utfluktsdag. Det blir tilbud om guidet fottur i fjellet eller museums- og severdighetstur med buss (blant annet til den lokale stavkirken og sølvgruvene i Kongsberg). Det er også mulig å reise med rutebuss til f.eks. Kongsberg eller Oslo på eget initiativ.

Transport

Bolkesjø Hotell ligger ca. 30 minutters kjøring fra Kongsberg. Det går buss til/fra Kongsberg kun en gang i døgnet, så arrangementskomiteen setter opp busser fra Kongsberg for transport av deltakere. Bussene går fra Kongsberg jernbanestasjon.

Bussavganger for NSU-buss fra Kongsberg til Bolkesjø:

Torsdag 27. juli

kl. 17.00

kl. 21.00

(Returbusser fra Bolkesjø torsdag 3. august kl. 9.30 og 11.00)

Taxi fra Kongsberg til Bolkesjø

koster ca. NKR 350 (dagtakst) / NKR 450 (etter kl. 19). Telefonnummer til Drosjene på Kongsberg: 3286 7080.

Kongsberg er et trafikk-knutepunkt. Det går direkte intercitty-tog fra Oslo Lufthavn Gardermoen via Oslo til Kongsberg hver time (turen Gardermoen-Kongsberg tar 2 timer), og det går også busser hver time fra Oslo bussterminal. Nøyaktige rutetider blir publisert i sesjonsavis nr. 0 (det skjer ruteendrin-

ger i juni). Reisende fra Danmark over Kristiansand kan ta tog fra Kristiansand til Kongsberg.

Reisesubvensjon

De som deltar på hele sommersesjonen, får reisesubvensjon-/reisetøtte fra NSU. Reisesubvensjonen trekkes fra deltakergebyret i den fakturaen som blir tilsendt som bekreftelse på mulig deltakelse. Hvis reisesubvensjonen overskrider deltakergebyret, kan differansen utbetales på sommersesjonen.

Reisesubvensjon for reise til Bolkesjø er (i DKK):

Bergen	600
Göteborg	600
Helsingfors	2.100
Jyväskylä	2100
København	800
Linköping	1.100
Lund	800
Nuuk	3.000
Odense	1.200
Oslo	200
Reykjavik	3.000
Stockholm	900
Tammerfors	2.100
Torshavn	3.000
Tromsø	1.900
Trondheim	700
Uleåborg	2.500
Umeå	1.400
Uppsala	1.000
Åbo	2.100
Aalborg	1.400
Århus	1.300

NOR-WAY Bussekspress

trafikerer rutene Oslo-Stockholm, Oslo-Göteborg, Oslo-København og Oslo-Malmö/Lund til meget rimelige priser. Vi kommer tilbake med rutetider i sesjonsavis nr. 0.

JUBILEUMSARRANGEMENT: NORDISK SOMMER- UNIVERSITET

50 ÅR

AF ARRANGEMENTSKOMITEEN

Fredag 28. juli til søndag 30. juli

Jubileumsarrangementet er åpent for alle nåværende og tidligere NSUere. Tilmelding/bestilling av rom skjer direkte til Bolkesjø Hotell snarest mulig, og prisen er NKR 1950 ved innkvartering i dobbeltrom og NKR 2200 ved innkvartering i enkeltrom. Tilmeldingsfrist for jubileet er 15. juni, men hvis hotellet fortsatt har ledige rom, vil det være mulig å melde seg på fram til 27. juli. Det vil ikke bli sendt ut faktura til jubileumsdeltakerne, for betaling skjer i NKR (gjerne pr. kredittkort) på Bolkesjø ved avreise på søndagen. Tilmeldinger sendes/faxes til:

Bolkesjø Hotell

N-3680 Notodden

Tlf.: + 47 35 01 86 00

Fax: + 47 35 01 87 14.

Prisen for jubileumsarrangementet inkluderer festmiddag på lørdag og for øvrig alle måltider f.o.m. middag fredag aften

t.o.m. lunsj på søndag. Prisen inkluderer også buss fra Kongsberg til Bolkesjø fredag 28. juli kl. 17 og buss fra Bolkesjø til Kongsberg søndag 30. juli kl. 14. Til og fra Kongsberg er det gode forbindelser med tog eller buss.

Arrangementskomiteen

For ytterligere praktiske opplysninger om sommersesjonen og/eller jubileumsarrangementet, kontakt arrangementskomiteens leder:

Anne K. Haugestad

Skolevn. 37
1458 Fjellstrand

E-post: akhauges@online.no

Tlf.: (+ 47) 6691 8538 (privat/jobb)
(+ 47) 9229 1817 (mobil)

Fax: (+ 47) 6691 5142

“Utenomfaglig” virksomhet på Bolkesjø

AF ARRANGEMENTSKOMITEEN

Synkronsvømming, norsk 90-talls litteratur eller Kirk Douglas i Hollywoods egen versjon av norsk sabotasjeaksjon fra Rjukan i nærheten av Bolkesjø. Selv om kulturprogrammet i skrivende stund ikke er endelig, lover arrangementskomiteen å anstrenge seg til det ytterste for at sommersesjonens deltagere skal få både faglig og personlig vekst.

Sommersesjonens faglige program fyller tiden kl. 9.30–12 og kl. 14–17 hver dag unntatt mandag (som er utfluktsdag). I tillegg er det mange “utenomfaglige” tilbud under sommersesjonen, og erfaring tilsier at et skarpt skille mellom det faglige og det utenomfaglige knapt er mulig under NSUs sommersesjoner. Faglige samtaler kan fortsette under måltider, i svømmebassenget eller kanskje på en fottur i området rundt hotellet? Og grenseopplevelser fra kretskonkurranser i synkronsvømming, landskamper i kanonball eller individuell utmatting i trimrommet kan kanskje også gi faglig og personlig vekst?

Kveldene vil bli fylt av film, musikk, debatter og sceneopptredener. Dessuten vil avisredaksjonen være en naturlig møteplass. Sesjonsavisens spalter vil som vanlig være åpne for både faglige og uten-

omfaglige ytringer og innlegg. Kanskje noen ønsker å starte en debatt allerede i avis nr. 0? Den vil bli sendt ut ca. 1. juli.

Innlegg sendes til: sofie.bruun@nsb.no innen 15. juni.

Sesjonsavis nr. 0 vil bringe det fullstendige kulturprogrammet. Vi kan imidlertid røpe at det arbeides med en litteraturkveld om norsk 90-talls litteratur. Dette arrangementet blir på søndag kveld. På mandag kveld blir det improvisasjonsdans akkompagnert av improvisasjonsmusikk, etterfulgt av samtale mellom danser(e) og publikum. Lørdag og onsdag blir festkvelder – med levende musikk i baren.

For øvrig ligger forholdene til rette for gode filmopplevelser i den store, bekvemme filmsalen (med videoprojektor). Arrangementskomiteens planlagte filmprogram omfatter både den lokale Hollywood-filmen (filmet på Rjukan, som ligger noen mil fra Bolkesjø) om sabotasjeaksjonen mot nazistene (aksjonen hindret utføring av tungtvann som tyskerne trengte til utvikling av atombomben) og nyere norske filmer. 🍿

Rommet og stedet

AF ERIK STEINSKOG

SOMMERSESSION 2000 Studiekretsene er kjernen i NSU-arbeidet, og bør også være det på sommersesjonene. Men et annet trekk som kjennetegner sommersesjonene er mulighetene for at man kan få kontakt med andre kretser og deres arbeid, og dermed ha samarbeid på tvers av kretsene. Dette har ikke bare betydning for sommersesjonen, men kan også være en viktig inspirasjon til kretsens videre arbeid. De ulike kretsene har ofte faglige tangeringspunkter, og gjennom møter kretsene imellom kan andre dimensjoner for de faglige prosjektene bli tydeligere.

I forhold til dette har styrelsen og koordinatorene under fellesmøter, styrelsesmøter og via e-post diskutert hvordan sommersesjonene kan organiseres, for å legge et grunnlag for denne typen møter. Disse diskusjonene har ikke minst vært knyttet til gjesteforelesere, men også til eventuelle felles tematikker for sesjonene.

For sommersesjonen 2000 har man blitt enige å fokusere på rommet som tema.

Rommet og stedet – felles tema

Rommet og forståelser av rommet kan sies å være viktige for flere av kretsene, selv om nok enkelte kretser er tettere på denne tematikken enn andre. Ved nærmere ettertanke er det likevel klart at tenkning i forhold til rom har vært sentralt for det meste av den moderne tid. Går vi til Kant – i *Kritikken av den rene fornuft* – finner vi at tiden og rommet forstås som transcendentale kategorier som definerer våre muligheter til erfaring og erkjennelse overhodet. At tiden og rommet får en slik status, er kan hende ikke så merkelig. Om vi abstraherer disse begrepene, synes det klart – i det minste i vår post-kantianske tid

– at de definerer våre muligheter for erfaring av verden og også vår måte å erfare verden på (vår væren-i-verden). Begge disse termene har blitt behandlet gjennom den post-kantianske filosofien i mange ulike retninger. I tillegg til de mer filosofiske behandlingene finner man selvsagt også kunstneriske og politiske behandlinger av disse temaene. Dette er også noe vi regner med at sommersesjonen vil belyse.

For sommersesjonen har vi altså valgt å fokusere på *rommet*, og også på *stedet* som vel kan sies å være en variant av rommet (de engelske termene er her selvsagt *space* og *place*). Denne tematikken må sies å være inspirert av den nye geografikretsen som kom på studieprogrammet i år, men samtidig peker den også tilbake til arbeider i andre kretser. Under sommersesjonen i 1999 hadde for eksempel estetikerkretsen ”stedets estetikk” som et av sine temaer.

Et av de interessante trekkene ved rommet som kategori innenfor den akademiske tenkningen, er at rommet også har bidratt med en mengde metaforer for tenkningen. Eksempler kan nevnes fra de fleste fagfelter, og også fra mange til dels svært ulike teoretiske retninger. Innenfor hermeneutikken kjenner vi begrepet horisont og horisontsammensmeltning, begreper med klare romlige konnotasjoner. Går vi til Gilles Deleuze og Felix Guattari finner vi begreper knyttet til territorium, territorialisering, deterritorialisering og reterritorialisering, nok en gang begreper knyttet til rommet. Hos Pierre Bourdieu finner vi begrepet felt, som også kan gi romlige assosiasjoner. Og disse eksemplene er selvsagt på langt nær uttømmende. Tenkning og teori er ofte knyttet til hvor fruktbare, levedyktige eller anvendbare metaforer er, og dette gjør også at teoriene bør

være en kontinuerlig refleksjon over de metaforer som anvendes.

Det som er blitt forsøkt i arbeidet med det faglige programmet for sommersesjonen 2000, er at kretsens manchetter og dermed deres primære faglige profil fortsatt er det dominerende. Men for å øke muligheten for faglig utveksling kretsene i mellom har vi også forsøkt at alle kretsene for en del av sitt program fokuserer på rommet eller stedet. Når man leser de ulike beskrivelsene av kretsens planer for sommeren, ser man at kretsene med utgangspunkt i sine respektive styrker selvsagt har valgt å fokusere på dette forskjellig. Samtidig tror vi at dette forholdet mellom det samme og det forskjellige, nettopp er med å gjøre sesjonen til en interessant faglig arena.

Gjester

Simon Crichtley, professor i filosofi ved universitetet i Essex, har takket ja til vår invitasjon. Han har særlig arbeidet med fransk inspirert filosofi, og gjerne knyttet til etikk, estetikk, litteratur etc., med dekonstruksjonen som innfallsvinkel. Hans første bok *The Ethics of Deconstruction: Derrida and Levinas* (Oxford: Blackwell, 1992) har allerede kommet i en andre reviderte utgave, og den etablerte Crichtley som en viktig bidragsyter i samtidens teoretiske debatt, ikke minst siden han var tidlig ute med å diskutere de etiske implikasjonene av dekonstruksjonen. Dette er noe han også kan sies å følge opp i sine senere bøker: *Very Little... Almost Nothing: Death, Philosophy, Literature* (London: Routledge, 1997) og *Ethics – Politics – Subjectivity: Essays on Derrida, Levinas and Contemporary French Thought* (London: Verso, 1999).

Under sommersesjonen vil Crichtley holde to forelesninger under den felles tittelen ”A Sense of Humour”, forelesninger der han ikke minst forholder seg til Henri Bergson og Sigmund Freud, men som også har implikasjoner for andre både filosofiske og estetiske dimensjoner.

I tillegg vil Crichtley delta i en paneldebatt med den noe kryptiske tittelen ”A.D.”. Denne tittelen spiller ikke minst på ”after Derrida” eller ”after deconstruction”, men skal også kunne tolkes i mange andre retninger (flere fortolkningsmuligheter vil følge i sesjonsavisen). I denne paneldebatten håper vi å kunne få til en diskusjon av metodiske og teoretiske spørsmål som kan sies å ha preget NSU de siste tiårene – ikke minst relasjonen til dekonstruksjonen.

I skrivende stund arbeides det også med noen andre gjesteforelesere. Mer informasjon vil følge i den første sesjonsavisen.

Styrelsen og koordinatorene har, som det vil framgå, forsøkt delvis å tenke nytt, men samtidig bevare det vi mener er NSUs egenart og styrke. Dermed blir Sommersesjonen 2000 en sommersesjon der man kjenner igjen konseptet, men der noe muligens er litt annerledes perspektivert. Troels skrev i forrige utgave av ”Information fra NSU” om et eksperiment som fyller 50 år, og om NSU er et eksperiment innenfor den akademiske og intellektuelle offentligheten i Norden, er det ikke tiden for å stoppe eksperimenteringen nå. ▀

Magt og ideologi

I starten af marts måned stred 22 nordiske geografer sig igennem det lunefulde danske vintervej, for at tage ophold i 5 sommerhuse i "Lalandia", en ferieose på Lolland i det sydlige Danmark. Man mødtes for at starte en studiekreds for geografisk interesserede fra hele Norden. En kreds der er blevet bevilliget af Nordisk Sommeruniversitet for de næste tre år, med økonomi til at mødes 2 gange årligt.

Der var flere temaer for det 3 dage lange seminar på Lolland. Dels skulle man udstikke en retning for de kommende års arbejde, hvor specielt kredsens undertitel - 'Nordiske Geografier i Forandring' - vil være et centralt og tilbagevendende omdrejningspunkt for kredsens. Hvordan udforsker og udfører vi det eksisterende?

Dels var der også tilrettelagt et mere lokalt tema omkring det marginaliserede (socialt, politisk og økonomisk) Lolland som håbløshedens landskab eller som et 'ikke-sted'. Dette indebar, i ægte geografisk ånd, også en busekskursion rundt i det lollandske landskab, bl.a. til Nakskovs nedlagte skibsværft og til borgmesterkontoret i Holeby. Hvorfor en ekskursion? Ganske vist er ekskursioner en gammel geografisk disciplin, hvilket bunder i en vis hang til empiricisme indenfor faget – men denne brug af ekskursionsredskabet skulle give konkrete eksempler på centrale geografiske problemstillinger *med henblik på* at give kredsens en mulighed for at konstruere en fælles basis, et fælles "sprog" og nogle fælles referencepunkter. Dette for at kunne åbne op for diskussionen om mulighederne for at etablere fornyende og kritiske positioner indenfor det brede humangeografiske felt.

I løbet af det ambitiøse program blev der fremlagt papers såsom 'Territoriality, mobility and coping strategies in the North' (Jørgen Ole Bærenholdt,

Danmark), 'En kritik af det kartografiske fornuftet' (Gunnar Olsson, Sverige), 'The critical Space of Cybergeography' (Troels Degn Johansson, Danmark), 'Decentered Space and the Recentring of Peripheralized Places' (Kenneth Olwig, Norge) og 'Landscaping the Nation' (Petri Raivo, Finland). Og flere til.

Kredsens søgte dog også et mere kropsbåret erkendelsesniveau (måske nok det nærmeste kredsens på dette symposium særskilt nærmede sig "...and the Body"-tematikken), idet man gav sig tid til at indtage god mad i selskab med engagerede fagfæller samt til at få sig en svømmetur i det, i forhold til det omgivende landskab, lettere surrealistiske subtropiske badeland på Lalandia.. Dette kunne man såmænd også referere til som en slags ekskursion – der var i hvert fald bred enighed i kredsens om at mødet med dette plastic-badeland så oplagt var en oplevelse af et ikke-sted. - Geografi er til stadighed at rejse og erkende i uvante og ukendte landskaber!

Magt og ideologi

Studiekredsens næste møde bliver på sommersessionen på Bolkesjø i Norge (se andet steds i bladet). Man blev på vintersymposiet enige om et tema for kredsarbejdet, der kortfattet kan formuleres som 'Magt og Ideologi'. Dette tema skal selvfølgelig ses i sammenhæng med det overordnede studieprogram for kredsens 3-årige arbejde, der koncentrerer sig om 'Space, Place and the Body' (Se denne såkaldte 'manchet' på NSU's hjemmeside, www.au.dk/nsu).

Sommersessionen vil – selvfølgelig – komme til at handle om nogle særdeles centrale og aktuelle problemfelter, både i forhold til den aktuelle debat og indenfor humangeografien: Magt og Ideologi, forholdet mellem de to og humangeografiens bidrag til forståelsen heraf. Udgangspunktet er to-delt: Vi ønsker at tage udgangspunkt i en *spanding* mellem magt og ideologi med det rumlige som en væsentlig analytisk kategori, men finder det samtidig væsent-

ligt også at inddrage fænomener og begreber som grænser, eksklusion/inklusion, dominans og marginalisering.

Magt/Ideologi-relationen er en kompleks og analytisk set vanskelig størrelse grundet de mangfoldige definitionsmuligheder, der nødvendigvis vil præge overvejelserne omkring relationen mellem de to. En relativt bred definition af "ideologi" – med det rumlige som en væsentlig ingrediens og Henri Lefebvres tænkning omkring "The Production of Space" (1991) som inspiration – er, at det ikke kun drejer sig om en samling af ideer og opfattelser, men derimod en kompliceret formation af den sociale praksis, der manifesterer sig i såvel institutionelle rammer som i det uformelle hverdagsliv. Ideologier eksisterer således på flere måder i det moderne samfund, og knytter sig derfor forskelligt til det socio-rumlige.

Ideologier kan således være lokaliseret på /i bestemte steder, medieret gennem rumlige forestillinger og praksiser, og konstituerer rumligt. Endvidere eksisterer der ikke blot ideologiske rum (f.eks. skoler, hæren, kirken), men også rumlige ideologier (f.eks. nationalisme, regionalisme, globalisme).

Magt, herunder også social magt, forholder sig ligeledes til rum på komplekse måder. Magt kan eksempelvis manifestere sig i form af territorialitet – kontrol over mennesker, ressourcer eller aktiviteter med det formål at kontrollere et givet territorium, hvilket giver en instrumentel forbindelse imellem magt og rum. Imidlertid kan magt også forstås som dominans – f.eks. sociale dominans – hvorved forholdet mellem magt og rum bliver mere indirekte. Denne sociale dominans kan spores i det segregerede urbane rum, hvor "magt"-udøvelsen nok er indirekte, men til tider virker yderst nærværende. En åbenlys illustration på dette er gentrificering.

ring af bestemte kvarterer i storbyerne, hvor social, økonomisk og politisk magt smelter sammen og får et konkret rumligt udtryk med relativt hurtige eksklusion/inklusions-processer. Et lidt mindre synligt eksempel findes i kvinders frygt for at bevæge sig i bestemte byområder om natten – ikke så meget fordi rummet er territorielt erobret og kontrolleret af fremmede elementer, men ganske simpelt fordi *nattens* byrum er mandsdomineret – til forskel fra (hver)dagens rum.

Gillian Rose, en engelsk geograf der har beskæftiget sig indgående med relationen køn/rum, har lavet analyser af, hvordan også den geografiske viden er udtryk for en kønnet proces (og, kunne man tilføje, sikkert også en etnisk proces), og hendes konklusioner er at der kontinuerligt er kampe om definitionen af rummet – en definition som sætter grænser for den sociale praksis, som er mulig i de specifikke rum. Sådanne inklusions-/eksklusionsmekanismer drejer sig selvfølgelig ikke kun om kvinder og mænd. Magt – herunder altså magten til at definere social praksis i specifikke rum – kan også opfattes som en produktiv kraft og ikke kun som et undertrykkende forhold. I den forbindelse er produktion af rum en måde at bruge magt på, herunder en indirekte måde at definere social praksis på – mere præcist udtrykt er produktion af rum en proces, hvorigennem magt bliver realiseret, og magtrealisationen er omvendt også en proces, der fører til produktionen af rum.

Her kommer Grænsen ind i billedet – både som geografisk symbol og realitet – og det er nærliggende at konkludere, at magt og ideologi strukturerer og konstituerer grænserne i rummet. Grænsen virker derfor som en markør, eller som en usynlig (eller synlig, jvf. Berlinmuren) væg, mellem to magt/ideologi-relationer, og sorterer og regulerer mellem tilladte og forbudte handlinger, mellem ting der kan lade sig gøre, og det der ikke lader sig realisere.

Forbindelsen mellem magt-

/ideologi og regulering manifesterer sig derfor også som grænser (ikke nødvendigvis selv samme som ovenfor) i byen, landskabet, rummet, verden – og materialiserer sig som monumenter, installationer, og statuer, men også som begrænset adgang til f.eks. rekreativ rum og forbrugssteder på baggrund af etnicitet eller økonomisk formåen, jvf. det segregerede byrum. Og selvfølgelig viser grænser sig i politiske landskaber med landegrænser, såvel som i deres miniatureudgaver i områder med "ingen adgang", f.eks. i internationale lufthavnes "businesslounge". Specielt disse miniatureudgaver indebærer en i særdeleshed kropslig erfaring af enten inklusion eller eksklusion, således at man kan hævde at grænseflader og magt/ideologi/kroppen indgår i et komplekst (socialt) samspil.

Også den individuelle krop udtrykker nogle grænser, som er medvirkende til at definere det enkelte menneskes handlinger i verden. Kroppen kan man i denne sammenhæng forstå som et landskab med rumlig udstrækning og begrænsninger. Det gælder både kroppen som lokaliseret fysisk sted og kroppen som oplevelse.

Rædslens geografi

Udover magt/ideologi-temaet planlægger vi et undertema, der skal forme sig som en dag under overskriften "Rædslens Geografi", i samarbejde med kreds 2, "Kropp og kultur – Røster og motrøster". Initiativet er kommet fra Kroppskredsen, der bl.a. er blevet inspireret af bogen "Pelon maantiede" (Rædslens geografi) af den finske forfatter Anja Snellman. "Pelon maantiede" udkom i 1995, men er for nylig blevet filmatiseret og har derfor fået ny aktualitet.

Rædslens geografi knytter sig til fare, usikkerhed og frygt knyttet til et rumligt aspekt, f.eks. angsten for det fremmede, som vi forsøger at kontrollere gennem ideologiske og magtmæssige teknologier. Omvendt kan de regelsæt, der nødvendigvis kommer ud af sådanne teknologianvendelser være et angreb mod mennesker, som derved kan resultere i følelser af af-

magt overfor magtapparatet, social og rumlig fragmentering og eventuelt socialt oprør. Perspektivet for dette samarbejde er, udover at udforske en ny vinkel indenfor geografien, at få introduceret kroppen i temaet for sommersessionen – og i den nordiske geografiske tradition som sådan. Hvordan skal man forstå kroppen både som et begreb og som en konkret tilstedeværende ting eller handling i rummet, og hvordan stiller denne forståelse sig til centrale diskurser indenfor humangeografien? Og kunne vi under sommersessionen "bygge" helt specifikke rum, der på en anderledes men meget konkret måde ville manifestere vores problemstillinger og blive en eksemplarisk måde at aktivere de mere konkrete og oplevelsesorienterede sider af geografien? F.eks. et fiktivt og forestillet "Space of Terror"?

En åben studiekreds

Studiekredsen omkring nordisk geografi mødes for 2. gang på Bolkesjø i slutningen af juli. Alle der er interesseret i geografiske problemstillinger skal være velkomne, også selvom interesserne ligger udenfor eller er bredere end de ovenfor skitserede temaer. Ambitionen med studiekredsen er, at den dels skal bestå af folk, der har lyst til at være med igennem længere tid, for at få faglig kontinuitet, dels på en og samme tid også skal være åben for andre og nye mennesker. Nysgerrighed er en faktor der altid skal være plads til, også i sociale sammenhænge.

Kredsen er en studiekreds, hvor man deltager på lige fod. Det forventes derfor at alle bidrager med papers ved samlingerne, eller i hvert fald aktivt forholder sig til andres oplæg gennem spørgsmål og kommentarer. Vi bærer alle kredsens arbejde og i sidste ende dens inspirationskraft og faglige niveau!

Er du interesseret i at få nærmere oplysninger, så kontakt en af de tre koordinatore, eller skriv dig på vores mailing-liste. - Kom og deltag i vores rejse ind i den nordiske geografi! ✉

Litteratur

- Beck, Ulrich: Risikosamfundet, 1999
- Bourdieu, Pierre: The Social Space and the Genesis of Groups, Theory and Society vol.14 no.6 1985
- Foucault, Michel: Power/Knowledge – Selected Interviews and other Writings 1972 –1977, Harvester Wheatsheaf 1980
- Gregory, Derek: Colonizing Geographies, Blackwell Publishers 1999
- Haraway, Donna: Simians, Cyborgs and Women – The reinvention of Nature. Free Associations Books 1991
- Landgren, Lars-Folke & Maunu Hjärnen (red.): The Dividing Line – Borders and National Peripheries, Renwall Institute Publications no. 9 1996, University of Helsinki
- Lefebvre, Henri: The Production of Space, Blackwell 1991.
- Rose, Gillian: Feminism & Geography – The Limits of Geographical Knowledge, University of Minnesota Press 1993
- Massey, Doreen: Thinking Radical Democracy Spatially, Society and Space, vol. 13, 1995
- Mignolo, Walter: The Darker side of the Renaissance – Literacy, Territoriality & Colonization, The University of Michigan Press 1995
- Mouffe, Chantal: Post-Marxism: Democracy and Identity, Society and Space, vol. 13, 1995
- Paasi, Anssi: Inclusion, exclusion and territorial identities – the meanings of boundaries in the globalizing geopolitical landscape, Nordisk Samhällsgeografisk Tidskrift no.23 1996
- Simonsen, Kirsten: Sted, rum og social praksis – om en kønnet forståelse af stedsbegrebet. Nordisk Samhällsgeografisk Tidskrift no.21 1995
- Snellman, Anja: Rædslens geografi, P.A. Norstedt & Söner, 2000
- Tunander, Ola (red.): Murar – Essäer om makt, identitet och territorialitet, Skrifter fra Nordisk Sommeruniversitet 1995
- Koordinatorer:**
- Lene Strandsbjerg Wolff**
Slotsgade 9, 5. tv.
DK-2200 København N
+45 35372515
strandsbjerg@dk2net.dk
(mailing-liste ansvarlig)
- Stine Hvalsum**
Guldbergsgade 11, 2. th.
DK-2200 København N
+45 35352102
stine_hvalsum@hotmail.com
- Morten Ranum**
Skydebanegade 26, 4. tv.
DK-1709 København V
+45 36963002
Ranum@hist.ou.dk

Från kropp til kunskap, och/eller vice versa?

Visioner inför sommersymposium i NSU-kretsen Kropp och kultur

Detta har redan hänt:

18 kvinnor och 2 män samlades i februari i Helsingfors för en första sammankomst kring kroppen i kulturen och vice versa. Vi undersökte hur Descartes själv tvivlade på om det var möjligt att upprätthålla gränsen mellan kropp och själ. Och vi undrade på vilket sätt dagens diskussioner kring anti-essentialism bidrar en nedvärdering av kroppen. Är kroppen faktiskt bara ett problem? Och i så fall: vem ska rädda kroppen? Fenomenologin? Merleau-Ponty som livbåt? Och vad innebär Gilles Deleuzes tankar om kroppen som förmedlare mellan tillvarons ständiga flux och den filosofiska strävan att begreppsliggöra detta kaos? Bor det strama tänkandets eget omedvetna i kroppen?

Så långt om de filosofiska perspektiven senaste vinter. Och samtidigt, intvinnat i filo-

sofidiskussionerna, de enskilda undersökningarna kring kroppen. Är det ur verkligheten, empirin, vi kommer åt att formulera nya teorier? Det lät möjligt och tänkbart t.ex. då vi diskuterade hur personer med långvarig smärta upplever och definierar sin verklighetsuppfattning eller hur kvinnliga skådespelare tränas in mellan skådespelets, den manliga normens och den egna kroppens budskap. Vilken kropp är närvarande, vilken är en skenkropp? Och så hade vi diskussionerna kring fitness- och skönhetskulturen, och då närmade vi oss konfrontation mellan olika ideologiska ståndpunkter. Vi grälade en del kring frågan om huruvida trimningen är en del av ett förtryckande, kapitalistiskt effektivitetssystem - utan att komma till någon entydig slutsats.

Diskussionen måste tydligen

fortsätta. Det händer någonting där i gymmet som rör tabuiserade föreställningar om kroppens status idag, tycks det. Diskussionen kan också tangera operativa ingrepp i kroppen, vilket leder till frågor om vilka matriser vi använder för att definiera identiteter. Vad läggs till eller tas bort då proportionerna i våra kroppar förskjuts? Och slutligen; kroppen som ideologiskt motiverad produkt: ur ett isländskt perspektiv frågades om föreställningarna om kvinnors skönhet representerar nationella dygder. Vad är det man egentligen säljer då man skapar bilder av den vackra kvinnokroppen på mediemarknaden?

I nästa avsnitt kan detta inträffa: Utgående från diskussionerna i februari, och från önskemål av de då närvarande föreläsare koordinatörerna följande målsättningar inför sommarsessionen i Norge:

1. Vi vill fortfarande inte styra ämnesvalet. Den som har ett kroppsrelaterat tema som den vill diskutera är välkommen.

2. En viss tyngdpunkt kommer att läggas på att diskutera Maurice Merleau-Pontys fenomenologiska perspektiv, eftersom de tycks vara en förenande länk i mångas projekt.

Texter för läsning på förhand sänds ut till deltagarna före sommarsessionen. Andra filosofiska, idéhistoriska och historiska perspektiv är också mycket välkomna, eftersom de fördjupar samtidsperspektiven.

3. Populärkulturens representationer av kroppen borde synas närmare. 1800-talets skräckromaner, filmkonstens androider och robotar som subversiva kropps bilder, film noirtraditionen, bildmanipulation, reklam, musikvideor. Duger kroppen

endast som material för ständiga iscensättningar av skiftande identiteter, både ur ett historiskt och postmodernt perspektiv? Eller är det kroppens kommersialiserade närvaro som kommer att ge oss begreppen för att formulera dess ontologi och status?

4. Och vad "vet" dansare och andra scenaktörer om kroppen som andra inte vet? Vilka är möjligheterna att skapa insikt hos sig själv och hos andra genom att agera med kroppen? Vi kan söka en kroppslighetens epistemologi.

5. Det etiska perspektivet borde vi inte heller glömma bort. Den som har synpunkter, t.ex. utgående från Emmanuel Lévinas, om det dialogiska mötet mellan individer, hälsas välkomna att bidra till diskussionen. Det är tänkbart att vi genom att "definiera" den andres status, s.a.s. bakvägen kan formulera synpunkter som kompletterar de fenomenologiska perspektiven. En av gästföreläsarna, Simon Critchley, har också berört detta i sin bok "The Ethics of Deconstruction", som man kan bekanta sig med på förhand.

6. I samarbete med några av de andra kretsarna inom NSU kommer vi också att diskutera kopplingen mellan rumslighet, makt och kropp. Ett centralt begrepp är Rädslans geografi, dvs hur det moderna/urbana rummet ställer upp gränser för våra både våra kroppar och emotioner. Det osynliga, men strukturerade våldet. Som bakgrundsmaterial kan man läsa Anja Snellmans roman Räd-

slans geografi, som "lånat" begreppet ur en vetenskaplig kontext och samtidigt också granskar (kvinno)forskningens premisser: bara tänka eller också handla (hämnas?). Som vetenskaplig referens hänvisar vi till avhandlingen *Fear, control and space: Geographies of gender, fear of violence, and video surveillance* av Hille Koskela (Helsinki, 1998)

7. För att tänja på gränserna för akademisk diskussion kommer vi också att låta våra egna kroppar arbeta. Man måste väl inte alltid sitta under ett föredrag? Redan i de gamla akademierna promenerade och föreläste man samtidigt. Måste provas...

NOTA BENE: trots nummeringen, är detta inte en prioriteringslista över önskade infallsvinklar. Det enda som prioriteras är punkt 1, de andra förslagen till diskussionslinjer betraktar vi som jämbördiga. Detta är visionen inför sommarsessionen: Med risk för att mångfalden kan bli ett problem, vill vi ännu inte avgränsa tematiken till något specifikt fokus. Diskussionerna på vintersymposiet var mycket livliga, trots att anförandena rörde sig kring mycket olika teman. Nya deltagare är alltså mycket välkomna att bidra till diskussionen. Om någon vill integrera avsnitt ur filmer, böcker, reklamer, meddela det då ni anmäler er, så är det lättare att planera programmet och distribuera eventuellt förhandsmaterial till deltagarna. Litteratur som deltagare hittills har haft utbyte av, låter vi här vandra vidare som en tipslista.

☞

Bakgrundslitteratur

t.ex. Susan Bordo: *Unbearable Weight. Feminism, Western Culture and the Body*, 1993 (ex. artikeln *Slender Body*)

Peter Brooks: *Body Work. Objects of Desire in Modern Narrative*, 1993

Judith Butler: *Bodies that Matter. On the Discursive Limits of "sex"*, 1993

Michel Foucault: ex. *Madness and Civilization*, 1971, el. *Övervakning och straff*, 1987

Haug, Frigga: *Female Sexualization: A Collective Work of Memory*, 1997

Elizabeth Grosz: *Volatile Bodies. Toward a Corporeal Feminism*, 1994

Karin Johannison: *Den mörka kontinenten. Kvinnan, medicinen och fin-de-siècle*, 1994

Thomas Lacquer: *Making sex. Body and Gender from the Greeks to Freud*, 1990

McDougall, Joyce: *Jagets teatrar: Illusion och sanning på psykoanalysens scen*, 1988

Merleau-Ponty, Maurice: *Phenomenology of Perception*, 1994

Pollock, Griselda: *Vision and Difference. Femininity, Feminism and the History of Art*, 1989

Porter, Roy: *The Anatomy of Madness: Essays in the history of psychiatry*, vol 1-3, 1985-88 Georges Vigarello: *The Upward Training of the Body from the Age och Chivalry to Courtly Civility*, i *Fragments for the History of the Human Body* nro. 2. Zone.

Welton, Donn: *Body and Flesh: A Philosophical Reader*, 1998

Slavoj Zizek: *Njutandets förvandlingar. Sex essäer om kvinnan, kulturen och makten*, 1999

Koordinator

Maria Antas
Skepparegatan 33 D
FIN - 00150 Helsingfors
Tel: -358-(0)9- 635321 e-mail:
maria.antas@mail.sls.fi

Medkoordinatörer

Annika Tudeer
Sofialundsgatan 6 B 47
FIN- 00570 Helsingfors
Tel: -358-(0)9-777 3338
e-mail: tudeer@cc.helsinki.fi

Lotta Strandberg
Ådvägen 14 A 3
FIN - 00200 Helsingfors
Tel: -358-(0)-40 - 7037842
e-mail: lotta.strandberg@helsinki.fi

René Rasmussen
Guldagervej 24
DK-2720 Vanløse
Tlf. 45-38 79 94 91
e-mail: reneras@hum.ku.dk

Polyfonien i dramaet

Kredsens målsætninger

Kredsens mål har fra begyndelsen været et tværfagligt samarbejde mellem praktisk og teoretisk orienterede teaterfolk, og i overensstemmelse hermed har kredsen da også bestået af universitetsuddannede teaterfolk, dramaturger, instruktører og skuespillere. Med den russiske litteraturforsker Mihhail Bakhtins teorier om karneval og polyfoni som teoretisk udgangspunkt har kredsen arbejdet med dramatik i forbindelse med såvel dramaturgiske analyser som konkrete opsætninger og skuespilteknikker. Bakhtins relevans i forhold til en dramatisk diskurs beror blandt andet på, at polyfonibegrebet kan anvendes på såvel et tekstligt som et opsætningsmæssigt og et skuespilteknisk niveau, idet det kan bruges til at udforske og accentuere den flerstemmighed og de kon-

traster, som dramatik typisk konstitueres af. Således viser en række litteraturteoretiske overvejelser sig at kunne medvirke til at åbne for nogle både tekstlige og praktiske niveauer inden for dramatikken. I sig selv forekommer dette måske ikke specielt overraskende, men påtænker man hvor forsvindende lidt tradition der inden for et teaterteoretisk regi er for at koble dramatik med litterær teori, viser dette sig at være et felt, man med god grund kunne vie opmærksomhed.

Karneval, polyfoni og dramatik

Bakhtin læser karnevallet semiotisk og overfører dets ambivalente og subversive modalitet til den polyfone roman. Under karnevallet suspenderes den hierarkiske samfundsorden og for nogle dage vendes der op og ned på de normale forhold. For Ba-

khhtin ligger interessen ikke så meget i resultatet af negeringen af den officielle diskurs som i den karnevalistiske gestus som sådan. Det særlige ved denne er nemlig dens ambivalente karakter, der bevirker at modsætninger ikke udelukker hinanden, men derimod betinger og er betinget af hinanden. Eksempelvis er død/fødsel, pris/hån, tragedie/ komedie uløseligt forbundet med hinanden og genererer så at sige hinanden i en uafsluttet og uafsluttelig bevægelse. I og med dets dynamiske og ambivalente karakter fungerer karnevallet som et subversivt moment i forhold til den officielle samfundsordens statiske og hierarkiske verdensbillede.

Den karnevalistiske modalitet genfinder Bakhtin i den polyfone roman hos især Dostojevskij. Den polyfone roman adskiller sig fra den monologiske

roman ved at være ambivalent, uafsluttet og antiautoritær. Den uafsluttede karakter beror på, at den polyfone roman ikke er et afgrænsbart fænomen, idet den består af et utal af genrer, der på dialogisk vis interagerer og brydes med hinanden. Romanen anskues altså ikke som en statisk størrelse, men derimod som en levende organisme, og i tråd hermed sammenligner Bakhtin da også den polyfone roman med karnevallets groteske krop, der netop defineres ved sin åbne og uafsluttede karakter. Endvidere er det klassiske hierarkiske forhold mellem forfatter og romankarakterer nedbrudt i det polyfone værk, idet forfatteren i stedet for at kontrollere romanfigurerne fra en ophøjet position befinder sig på samme "horisontale" niveau som disse. Således kommer romanforfatteren til at indgå i en dialog med romanka-

raktererne, hvor hans stemme på ligeværdig vis rangerer side om side med deres.

Kredsens virke fra start til nu

En stor del af kredsens arbejde har bestået i at diskutere, hvorledes polyfoni- og karnevalsbegrebet kan overføres til og anvendes i arbejdet med dramatik på såvel et dramaturgisk analytisk niveau som i forbindelse med konkrete iscenesættelser.

På det første vintersymposium 1998 i København blev frugtbarheden og det unikke ved at overføre litteraturteori til dramatik diskuteret grundigt, idet der inden for teaterteoretisk regi så godt som ikke er nogen tradition for at foretage en sådan kobling. I forlængelse heraf blev Bakhtins anvendelighed i forhold til dramatik demonstreret gennem blandt andet analyser af Henrik Ibsens dramatiske forfatterskab på såvel et tekstligt som et praktisk niveau.

Endvidere blev polyfonibegrebet på sommersessionen 1998 i Kiljava brugt til at belyse dramatikere som Ibsen og Sigurd Jonsson, hvis værker typisk opfattes som monologiske. Den fremherskende fortolkning af dramaerne blev enten forkastet eller nuanceret ved, at andre stemmer i værket blev fremhævet. Hos andre af de dramatikere, som vi beskæftigede os med, nemlig Shakespeare, Enquist og Lorca var polyfonien mere eksplicit. Imidlertid var det interessant herigennem at få belyst nogle forskellige polyfoniske gestaltninger. De dramaturgiske analyser blev i nogle tilfælde suppleret af videoklip fra filmatiseringer og teateropsætningsmåder, hvilket med basis i Bakhtins polyfonibegreb affødte diskussioner om, hvilke stemmer eller aspekter af dramaerne, instruktørerne havde valgt at fokusere på. Derudover blev Michael Chekhovs skuespilteknik præsenteret som et bud på, hvordan Bakhtins teorier kan udvikles i en skuespillers arbejde med sin rolle og i forbindelse hermed viste en instruktør og to skuespillere, hvorledes forskellige tolkninger af et drama kan udtrykkes og udforskes rent fysisk.

På Vintersymposiet 1999 i Reykjavik fungerede Bakhtins karnevalsbegreb som overordnet tema, men der blev også fokuseret på genresammenblanding samt det groteskes rolle inden for dramatik. I en række oplæg blev det karnevalistiske aspekt undersøgt i forhold til dramaer af blandt andet Shakespeare, Ibsen og Tjekov. Desuden blev polyfonibegrebet anvendt i forhold til Brecht på et ret konkret niveau, idet forfatterens enevældige status blev problematiseret gennem en læsning, der med basis i den kollektive skriveproces, som dramaerne er et resultat af, fokuserede på de forskellige stemmer i en række dramaer af Brecht. Endvidere blev karnevalstemaet undersøgt i forhold til teateropsætninger, filmteorier og film af Bunuel.

På sommersessionen 1999 i Vallekilde var det overordnede tema ny nordisk dramatik på baggrund af Bakhtins teorier om polyfoni og dialogisme. I forbindelse hermed var der inviteret en række repræsentanter for ny nordisk dramatik, nemlig dramatikere Astrid Saalbach, Jokum Rohde og Arni Ibsen, scenografen Christian Friedländer og skuespilleren Tammi Øst. På baggrund af oplæg fra diverse kredsdeltagere holdt de indbudte enten foredrag eller besvarede spørgsmål fra kredsens, hvorved der opstod en dialog, der på ret eksemplarisk vis afspejlede kredsens intention om at skabe et forum, hvor teaterorienterede teoretikere og praktiskere kan mødes. Derudover talte endnu en indbudt foredragsholder om ny britisk dramatik, ligesom der fra kredsens side var oplæg om dansk performance-teater, samt det absurde og det groteske anskuet i en bakhtinsk optik.

På vintersymposiet 2000, der kommer til at foregå 29.-30. april i Toftlund, vil Bakhtins begreber om polyfoni, dialogisme og karneval blive anvendt i forhold til nyt teater. Der vil fra kredsens side blive holdt oplæg om tendenser inden for ny dansk dramatik, performance-gruppen *Hotel Pro Forma* og Michael Chekhovs *psykologiske gestus* vil blive undersøgt i forbindelse med et oplæg og en arbejdsdemonstration. Desuden vil Hart-

vig Dulberg forelæse over og demonstrere nogle af teatergruppen *Odinteatrets* teknikker, ligesom Gitte Kath vil holde foredrag om sit arbejde med rum og scenografi i forbindelse med opsætningen af forestillingen *Vårens magt*.

Sommersession 2000

På sommersessionen 2000 i Bolkesjø skal kredsens overordnede tema, inspireret af sommeruniversitetets rum-tema, være sceniske rum. Arbejdet med rumlige kategorier er centralt i den teatral praksis, hvor der typisk arbejdes med at gestalte og nedbryde rum. I forbindelse hermed kunne det være yderst interessant at inddrage Bakhtins overvejelser, idet eksempelvis karnevallet jo netop er repræsentativt for en gestus, der omstyrtter faste rumlige kategorier til fordel for et ustadigt og fluktuerende rumbegreb.

Der vil blandt andet være oplæg om *Théâtre Dusoileils* undersøgelser af det sceniske rum fra 1960'erne til i dag, ligesom den norske dramatik Jon Fosses dramatik vil blive undersøgt med særligt henblik på dramaernes rumlige aspekt. I øjeblikket arbejder vi desuden på at invitere Jon Fosse til at deltage i seminaret som gæsteforelæser. Derudover forsøger vi p.t. - for at inddrage nogle flere teoretiske inspirationskilder - at få Niels Lehman fra dramaturgi i Aarhus til at gæsteforelæse. Lehman beskæftiger sig som en af de eneste i Norden konsekvent med at koble litterære teorier med dramatik, især performanceteater, og har blandt andet arbejdet med Jaques Derrida, Gilles Deleuze og Michel Foucault i forhold til dramatik.

Publikationer

Eftersom sommersessionen 2000 bliver kredsens sidste session er det os naturligvis magtpåliggende at kunne drage nogle konkluderende linjer omkring vores hidtidige arbejde, og i denne forbindelse vil Lars Peter Neve stå for publikationer fra kredsens. ▀

Koordinatorer

Solveig Gade
Skt. Peders Stræde 14, vær. 15
DK-1453 København K
Tlf. 3347 7115
Email solegade@hotmail.com

Betina Møller Jensen
Bragesgade 26C, st. mf.
DK-2200 København N
Tlf. 3581 6090
Email bmj@iname.com

AISTHESIS – Sansenes estetikk

Sommersesjonen 2000

Etter å ha startet i manchettens randsoner vil studiekretsen "Aisthesis – Sansenes estetikk" under sommersesjonen 2000 i større grad diskutere trekk som er mer sentrale i manchetten. Kretsens arbeid startet med vintersymposiet i 1999, der tematikken var sansning, natur og naturestetikk. Sommersesjonen 1999 diskuterte sansning og sted, mens vintersymposiet 2000 diskuterte det ekle og det frastøtende. Alle disse temaene er med å definerer kretsens prosjekt, men de kan like fullt sies å definere gjennom å begrense. Begrensningen skjer gjennom en diskusjon av grensene, der det som til nå har vært utfordret, kan sies å være grensene for estetikken.

Denne diskusjonen om grensene ble initiert allerede i kretsens mannett, selv om disse ikke er det viktigste her. Kretsens prosjekt kan sies å innebære en diskusjon av estetikkens og dens mulighetsbetingelser, men i dette er opptatt flere dimensjoner som også utfordrer den klassiske eller også modernistiske estetikken og den estetiske teorien. Ikke minst oppnås dette gjennom en diskusjon av sansningen.

Sansningen er viktig for estetikkens, men har også konsekvenser og betydninger for andre diskurser. Fra filosofihistorien kjenner vi hvordan skillet mellom den empiriske filosofien, med hovedvekt på de britiske øyer, og den rasjonalistiske filosofien, med hovedvekt på kontinentet, fortolkes som å ha helt ulikt syn på sansningen. I en viss forstand møtes trekk ved disse to retningene hos Kant. I og med at Kant også ofte defineres som et av de viktigste utgangspunktene for estetikkens i sin moderne form, er dette selvsagt ikke uviktig. Men gjennom å fokusere nettopp på sansningen oppnår man også mulige kontinuiteter til en førkantiansk "estetikk". Ikke minst

oppstår dette gjennom en historisering av tenkningen rundt sansene. En slik historisering – som viser seg gjennom svært ulikt historiske eller idéhistoriske prosjekter – kan få fram mange trekk som også kan sies å ha en aktualitet. Man oppdager trekk ved den moderne kulturen og den moderne (eller postmoderne) estetikkens gjennom å spille den i fortiden. Dialogen mellom fortiden og samtiden gir interessante effekter også for teoriene i dag.

Under sommersesjonen ønsker vi å diskutere sansningen og sansningens betydning for estetikkens på et mer både systematisk og historisk grunnlag. Ikke minst vil en diskusjon og presentasjon av ulike former for sansetenkning være viktig her. Et av de interessante trekkene ved tenkningen rundt sansene er hvordan de diskuteres i sin pluralitet, men samtidig med et ønske om en form for enhet. Jean-Luc Nancy reiser i sin bok *The Muses* spørsmålet hvorfor det er flere kunster og ikke bare en. Dette spørsmålet kan virke noe merkelig, men gjennom en grundigere tenkning rundt dette problemet oppstår det et klarere behov for dette spørsmålet. En grunn for de ulike kunstene er de ulike sansene. Ifølge Nancy finner det sted en utdifferensiering av sansene, og dette leder også til en utdifferensiering av kunstene. Ikke helt slik at hver sans får sin kunst, men heller ikke nødvendigvis så

langt derifra. Denne utdifferensieringen finner sted i klassisk tid, dvs. allerede hos de gamle grekere. En av teoriene om det moderne – og denne teorien følger gjerne et kantiansk rammeverk – er at også det moderne kjennetegnes ved en utdifferensiering. Samtidig finner vi en tanke om at kunstverket skulle kunne samle de ulike sanseinntrykk. Det moderne kjennetegnes også gjennom teorier om en samling både av sansene og av kunstene, en samling vi finner

uttrykt ved termer som *sensus communis* og *Gesamtkunstwerk*.

For en tenkning om sansene er denne dobbeltbevegelsen, der sansene både spres og samles, interessant, fordi den også nødvendigvis må diskutere hva som er felles og hva som er forskjelling mellom de ulike sansene. Et av de klareste resultatene av dette finner vi i opprettelsen av ulike hierarkier mellom sansene. I mange av de moderne estetiske teorier (og også i andre ikke-moderne teorier) finner vi ulike former for hierarkier mellom sansene og også mellom kunststartene. Disse hierarkiene er ikke alltid knyttet til sansningen i seg selv, men dette er i det minste en konsekvens av en slik tenkning. De fem klassiske sansene, syn, hørsel, smak, lukt og taktilitet, diskuteres dermed både i sin pluralitet og i sin enhet. Men i hierarkiseringene diskuterer man også hvordan disse sansene uttrykker forskjellighet på ulike måter. Denne

forskjelligheten er knyttet både til sansene som erkjennelsesmodus, som knyttet til de ulike kunstformene, men også som metaforer og hvordan disse metaforene har betydning langt utover estetikkens.

Innenfor litteraturen som omhandler sansning og estetikk, har disse ulike tenkemåtene på 1990-tallet først og fremst blitt studert knyttet til øyet og synssansen. Innenfor ulike former for kulturstudier finnes det dermed et eget forskningsfelt som kalles "Visual Studies" eller "Visual culture". Denne tenkningen preget også NSU-kretsen "Moderne visuell estetikk", som den nåværende estetikerkretsen kan sies å ha vokst ut fra. Forbindelsen mellom estetikk, filosofi, kunst og teori i et slikt perspektiv finnes ikke minst diskutert i Martin Jays bok *Dowcast Eyes*. Et av prosjektene for "Aisthesis – Sansenes estetikk" har vært å dra veksler på denne diskusjonen rundt syn og visualitet, men samtidig utvide den til også å gjelde de andre sansene. På denne måten kan man ikke bare få utvidet den estetiske tenkningen, men man kan samtidig få utfordret den dominans som synssansen og visualiteten synes å ha hatt innenfor tenkningen ikke bare på slutten av det 20. århundret, men gjennom hele den europeiske filosofiens historie. Hørselen er den sansen som oftest har blitt anvendt som kontrast til synet. Gjennom en tenkning rundt syn og hørsel har også store linjer i europeisk tenkning blitt vist. Synet har vært den dominerende sansen gjennom hele den europeiske kultur, siden de greske filosofer, med en anvendelse av termer som innsikt, opplysning og teori som alle er avledet av synsmetaforer eller lysmetaforer (som kan sies å være en versjon av synstenkningen). Motsetningen til synet og lyset har blitt hørselen og også mørket. Dermed får man også en motsetning mellom in-

nsikt og blindhet. Den som ikke har innsikt, er blind. Det er på grunn av en mangelfull sanseevne at man ikke får innsikt. Hørselen har innenfor den europeiske tenkningen også blitt knyttet til den jødiske eller hebraiske kulturen. Dermed har man, ved hjelp av denne kvasidikotomien mellom syn og hørsel, også etablert en dobbelthet i den europeiske kulturen mellom dens greske dimensjon og dens hebraiske dimensjon. Når synet også knyttes til lyset, har en slik motsetning også ledet til at hørselen har blitt forbundet med mørket. Siden da synet og lyset knyttes til det greske, og hørselen knyttes til det jødiske, har denne motsetningen også ført til at jødene har blitt knyttet til mørket. Jødene har blitt forstått som å leve i mørket, og også som å være blinde, noe Andrew Benjamin har kalt "synagogens logikk". At dette også har fått helt andre konsekvenser enn en rent estetisk, skulle det være unødvendig å minne om. Men referansen til jødedommen har ikke vært den eneste måten å diskutere hørselen. Man har også gått til filosofer som kan sies å ha vært "ørets filosofer", filosofer som har lyttet til verden, eksempelvis Friedrich Nietzsche, Theodor W. Adorno og Martin Heidegger.

At man tradisjonelt primært har diskutert motsetningen mellom syn og hørsel, er også begrundet i et syn på sansene mer generelt. Synet og hørselens status er knyttet til et av de klassiske skillene innenfor sansetenkningen, mellom fjernsanser og nærsanser. Man anvender altså romlige metaforer for å differensiere. Fjernsansene, som også har blitt kalt "de høyere sanser", er synet og hørselen, man kan sanse uten å måtte ha en nærhet til det som sanses. Det er en avstand mellom det sansende subjekt og det sansede objekt. En slik avstand har ofte blitt forstått som å underbygge en større grad av objektivitet. Man kan i en viss forstand i større grad diskutere de dommer som følger fra en slik sanseerfaring. Dette er i motsetning til nærsansene, som også har blitt betegnes som "de lavere sanser", hvor den nødvendige nærhet til objektet

selv, har ført til at disse har blitt forstått som å være mer subjektive. Smak, lukt og taktilitet har blitt forstått som å være for sterkt knyttet til det sansende subjektet, det opprettes ingen avstand, og man har dermed heller ikke en tilstrekkelig grad av objektivitet for at dette kan være et tilfredsstillende prosjekt for tanken. Tenkningen rundt disse sansene som henholdsvis høye og lave har også vært knyttet til en slags antropologi. Definisjonen av mennesket har vært viktig her. De høyere sanser har vært nærmere de egenskaper eller dimensjoner av mennesket som gjør mennesket til menneske. I motsetning til dette har man satt de lavere sanser som klarere henviser til en slags dyrisk opprinnelse. Når Freud, i *Ubeagget i kulturen*, skriver om hvordan menneskets primære sans endres fra lukt til syn idet mennesket reiser seg på to bein, er det det samme bildet som reproduseres. Mennesket går fra å være et dyr som baserer seg på de lavere sanser, til å bli menneske som baserer seg på de høyere. (At dette ikke samsvarer med vår viten om hvordan dyr faktisk sanser, spiller i denne sammenhengen liten rolle. Det er forståelsen av denne forskjellen, og de figurene denne leder til, som er viktige i denne sammenhengen).

Et av de fenomenene man kan observere i dag, er at disse ulike hierarkiene utfordres. Dette skjer særlig ved et grundigere arbeid med sansene i sin pluralitet. Ikke minst har dette hatt betydning for hvordan nærsansene – som kan sies å være de sansene som har fått minst oppmerksomhet – diskuteres. Det er kan hende i forhold til smakssansen at denne nylesningen klares har vist behovet for slike nylesninger. Smaken er ikke noe som har vært undertrykt i den europeiske tenkningen, og slett ikke i estetikken. Estetikken i sin moderne form har nettopp blitt diskutert som en måte å uttrykke smaksdommer på. Samtidig har det vært rimelig klart at smak her har blitt forstått metaforisk. Det er en intellektuell smak man diskuterer, og ikke en fysisk smak beroende på det kroppslige. Nettopp den

kroppslige dimensjonens nødvendige tilstedeværelse i forhold til nærsansene, har blitt sett på som en av grunnene til at disse ikke har fått tilstrekkelig behandling innenfor filosofien og estetikken. Men med kroppens tilbakevending til den akademiske diskurs, ser man også at dette endrer seg. Carolyn Korsmeyer viser dette tydelig i sin bok *Making Sense of Taste*, der smakssansen i sin mer fysiske dimensjon er til stede i en diskusjon av forholdet mellom sansning, smak, filosofi og mat.

På både engelsk, tysk og fransk brukes den samme termen både for sansning og mening, og også knyttet til fornuft. Dette er interessant i forhold til en generell modernitetsdiskurs. Moderniteten defineres ofte som et tap av mening. Ved å fokusere på hvordan sansningen er knyttet til mening, kan man også da muligens finne en form for svar på dette meningstapet. Selv om dette også har vært kritisert særlig knyttet til det man anser som faren ved en estetisering av all annen akademisk diskurs, synes det som om en tenkning rundt forholdet mellom sansning og mening kan gi aspekter til en diskusjon av meningsaspektet innenfor den moderne (og postmoderne) kulturen.

Kretsen vil gjerne bruke sommersesjonen til å diskutere disse fenomenene, og vil ta kretsens navn og manchett som utgangspunkt. En slik diskusjon kan vise hvordan det er i møtet mellom de ulike sansene at de teoretisk interessante momentene for en estetikk i dag oppstår. Sommersesjonen vil forsøke å diskutere sansenes estetikk i all sin bredde. Men dette møtet kan også vise seg å være knyttet til andre former for møte, ikke minst knyttet til ulike synestetiske fenomener. Også kunstverk som taler til flere sanser samtidig, er her interessante. Vi innbyr med dette til opplegg knyttet til de ulike sansene, både forstått konkret og metaforisk, og også til opplegg som diskuterer ulike kunstverk eller kunstuttrykk med utgangspunkt i sansningen. ☞

Noe utvalgt litteratur:

Classen, Consance, David Howes & Anthony Synnott: *Aroma: The Cultural History of Smell*. London: Routledge, 1994

Deleuze, Gilles: *The Logic of Sense*. New York: Columbia University Press, 1990 [*Logique du sens*. Paris: Editions de Minuit, 1969]

Jay, Martin: *Downcast Eyes: The Denigration of Vision in Twentieth-Century French Thought*. Berkeley: University of California Press, 1993

Johnson, James H.: *Listening in Paris: A Cultural History*. Berkeley: University of California Press, 1995

Korsmeyer, Carolyn: *Making Sense of Taste: Food and Philosophy*. Ithaca: Cornell University Press, 1999

Nancy, Jean-Luc: *The Muses*. Stanford: Stanford University Press, 1996 [*Les Muses*. Paris: Éditions Galilée, 1994]

Nancy, Jean-Luc: *The Sense of the World*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1997 [*Le sens du monde*. Paris: Éditions Galilée, 1993]

Vasseleu, Cathryn: *Textures of Light: Vision and Touch in Irigaray, Levinas and Merleau-Ponty*. London: Routledge, 1998

Informasjon

Kretsens hjemmeside finnes på <http://coco.ihl.ku.dk/~troelsd/aisthesis.htm>

Her er det blant annet mulig å finne kretsens manchett.

Koordinator

Erik Steinskog
Musikkvitenskapelig institutt
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, NTNU
N-7034 Trondheim
Tlf. + 47 73 59 78 36
Tlf. + 47 93 20 17 29 (mobil)
Fax. + 47 73 59 65 88
E-mail: erik_steinskog@yahoo.com / erik.steinskog@hf.ntnu.no

Medkoordinatører

Troels Degn Johansson
Forskningscentret for Skov & Landskab, Miljø- og Energiministeriet
Hørsholm Kongevej 11
DK-2970 Hørsholm
Tlf. + 45 45 17 83 20 (job)
Fax. + 45 45 76 32 33 (FSL)
Fax. + 45 35 32 81 10
E-mail: tdj@fsl.dk
URL: <http://coco.ihl.ku.dk/~troelsd/>

Claus Krogholm Kristiansen
Institut for Kommunikation
Aalborg Universitet
Langagervej 8
DK-9220 Ålborg Øst
Tlf. + 45 96 35 90 55
E-mail: ckk@hum.auc.dk
URL: <http://www.hum.auc.dk/i11/ansatte/profiler/ckk/>

Kredsens baggrund:

Romantikredsen har indtil dato arbejdet tværvidenskabeligt, dvs. inden for kunst-, musik- og litteraturhistorie samt filosofi, historie og teologi, med emner som: Dannelse, det romantiske og det klassiske (både den græske og den romerske klassik), kunsten og viden- skaben, det romantiske kærlig- hedsbegreb, allegoribegrebet plus en række mere specielle emner, som hver enkelt deltager i kredsen har beskæftiget sig med.

Kredsen har nu været på NSUs studieprogram i snart fire år. Initiativet til romantikkredsen startede i Island i 1995,

hvorefter vi holdt et ad-hoc-symposium med fem foredrags- holdere fra forskellige fag i star- ten af 1996. I Norge samme år, hvor vi præsenterede og fik god- taget vor kredsmanchet, havde vi et program med blandt andre medieforskeren Friedrich Kittler som gæsteforelæser. Det første møde, som den nyetable- rede kreds holdt, var i Athen, hvor emnet for det komprime- rede og inspirerende vintersym- posium var: Det romantiske og det klassiske.

De efterfølgende vintersym- posier har drejet sig om forhold- det mellem kunsten og viden- skaben, om dannelsen og om romantikken og Rom. Marts

1999 holdt vi et vellykket sym- posium i Rom, hvor vi dels havde oplæg om de nordiske ro- mantikeres forhold til Rom, dels så adskillige af de steder og værker, som deres værker er fyldte af. Vort arbejde har altså i flere sammenhænge fokuseret på romantikkens forhold til tid- ligere epoker, specielt den klas- siske. Kredsens vintersymposi- um fandt sted den 11.-13. fe- bruar 2000 i Stockholm og koncentrerede sig om professor Manfred Franks arbejde med filo- sofiske tankegange i den tidli- ge romantik (Schlegel, Novalis m.fl.). Seminaret blev gennem- ført i samarbejde med

Stockholms Universitet og Vit- terhetsakademien.

Sommersessionen 2000 er ramme for sidste seminar i kredsens periode på NSUs stu- dieprogram. Kontakt venligst koordinatorene for nærmere oplysninger. ✉

Koordinatorer:

Roland Lysell
Nybrogatan 71, 6.g. 1 tr.
S-114 40 Stockholm
Tlf./fax: +46 8 6616 963

Sylvester Roepstorff
Sortedam Dossering 59E, ST TV
DK-2100 København Ø
Tlf: +45 35 37 10 80
E-mail: syr@dr.dk

Magtens rum

Sommersymposiet i Nordisk Sommeruniversitetets kreds *Magt, rationalitet og humanisme* vil omhandle den sociale og politiske gestaltning af et magtens rum. Centrale spørgsmål bliver: Hvorledes afbildes magten, og hvilke rationaler kan der spores bag magtens repræsentationer? Hvilke rumlige principper anvendes til at skabe lydige subjekter, og omvendt hvilke spatiole konfigurationer muliggør et demokratisk samfundsliv? Og mere fundamentalt, hvordan lader det politiske og sociale sig forbinde med det rumlige og det visuelle? Har rummet en egen materialitet og specificitet, eller må rummet forstås som et socialt rum: som et forestillet og socialt konstrueret rum? Og endelig i forlængelse heraf: hvilke sociale og politiske praksisser producerer og reproducerer rummet?

Det rationelle

Et naturligt afsæt for en diskussion af den sociale og politiske gestaltning af rummet må være Jeremy Benthams små skrifter og vejledninger vedrørende opførelsen af et panoptikon. Benthams filosofi vil her fremdrages som et ud af mange perspektiver, som man kan anlægge i en analyse og diskussion af gestaltningen af magtens rum. Benthams filosofi fremdrages derfor i det følgende udelukkende som en anledning til at rejse en række spørgsmål. Den franske psykoanalytiker Jacques-Alain Miller beskriver Bentham's panoptikon således:

“Apparatet er en bygning. Den er cirkulær. Der er på hver etage celler rundt i dens omkreds. I midten et tårn. Mellem midten og den omkransende bygning findes en neutral mellemliggende zone.

Hver celle har et vindue vendt mod det ydre, konstrueret således, at luft og lys kan komme ind, mens udsynet mod det ydre er spærret; hver celle har også en

tremmedør, som åbnes indad, således at luft og lys kan passere til bygningens centrale kerne.

Cellerne kan overvåges fra rummene i det centrale tårn, mens et system af skodder forhindrer, at de andre rum og deres beboere kan ses fra cellerne.

Bygningen er omkranset af en ringformet mur. Mellem denne mur og bygningen er der en sti for patruljering. Der er kun én indgang eller udgang til bygningen eller gennem den ydre mur.

Bygningen er fuldstændig lukket.” (Miller 1985:3)

Umiddelbart skulle man ud fra Alain Miller's beskrivelse tro, at Bentham's panoptikon var et fængsel. Det kunne det også være, men Bentham's konstruktion er snarere et universelt anvendeligt princip for overvågning af mennesker. Det kunne anvendes i fængsler, i skoler, på sygehuse mv. Bentham var utilitarist, hvilket betød, at han i alt, hvad han foreslog, stilede mod at maksimere nytte. Hans panoptikon skal forstås i forbindelse med denne ambition. Gennem denne konstruktion kunne ressourcerne ved over-

vågning minimeres, da fanger, elever, patienter eller andre overvågede sig selv. Panoptikonet var konstrueret således, at den vogter, lærer eller læge, der var placeret i apparatets midte, kunne overvåge alle. Naturligvis ikke på samme tid, men pointen var, at det heller ikke var nødvendigt. Fangerne kunne ikke se, om deres vogter netop overvågede dem, og selve truslen om at blive overvåget var således tilstrækkelig.

Som utilitarist var det væsentlige for Bentham, som nævnt, at maksimere nytte. Ideen om straf var derfor ikke umiddelbart acceptabel, da straffen nødvendigvis indebar en reduktion af det straffede individs nytte. Bentham mente heller ikke, at gerningsmandens straf kunne kompensere for ofrets ulykke. Hvis imidlertid selve straffen kunne virke præventivt, ville samfundets samlede nytte kunne øges. Forudsætningen ville naturligvis være, at den afstraffedes fald i nytte var mindre end det potentielle tab, der var forbundet med de ekstra forbrydelser, som ville blive begået i tilfælde af, at

der ikke blev statueret et eksempel.

Benthams panoptikon var således ikke kun organiseret efter princippet om at opnå den størst mulige nytte (ved at minimere omkostninger ved overvågning). Panoptikonet skulle også tjene som en konstant påmindelse til borgerne om muligheden for straf. For at indfri denne funktion skulle Panoptikonet så vidt muligt være synligt for alle. Panoptikonet skulle være en mørk og lukket bygning, som potentielt kunne ses af alle byens beboere og derved afskrække dem fra at begå forbrydelser.

Som fangevogteren sad i et tårn henlagt i mørke, skulle selve panoptikonet også være en dunkel og uigenomsigtig bygning. Som fangerne internaliserede muligheden for, at fangevogteren når som helst kunne gribe ind og straffe de indsatte, skulle borgerne internalisere muligheden for at blive straffet for deres forbrydelser. Panoptikonet var således blot en miniature. Det var et rumligt udtryk for et generelt princip (optimering af nytte), der skulle gælde i hele samfundet. Panoptikonet var det perfekte udtryk for Benthams filosofi.

På givne tidspunkter skulle de ikke-straffede se fængslet og dets beboere. Man måtte naturligvis undgå, at folk skulle få mistanke om, at fængslet slet ikke havde nogle beboere. Problemet er naturligvis parallelt til de indsattes "behov" for på et eller andet tidspunkt at blive overbevist om, at manden i vagttårnet var en person af kød og blod og ikke blot en replika.

Ved fængselsbesøgene skulle de indsatte bære masker, som symboliserede deres forbrydelser. Dette havde to formål. For det første var maskerne mere ægte end det, de tildækkede. Der var ingen mulighed for at identificere sig med den indsatte, få medlidenhed eller på

anden vis at forholde sig irrationelt til den straffede. Det visuelle indtryk ville præcist svare til forbrydelsen. Det andet formål var at drage omsorg for, at straffen fik den optimale størrelse. Hvis den enkelte fange kunne genkendes, ville vedkommende efter sin løsladelse kunne pålægges ekstra ikke-rationelle straffe i form af f.eks. eksklusion fra fællesskabet. Igen, de visuelle repræsentationer blev manipuleret i forsøget på at muliggøre den størst mulige nytte.

Bentham var således interesseret i, hvordan fiktioner kunne få reelle effekter, og hvordan fysiske konstruktioner kunne generere fiktive billeder i folks bevidsthed. Bentham var således i eminent grad opmærksom på udvekslingsforholdet mellem på den ene side det rumlige og på den anden side psyken, det sociale og det kropslige. Symposiets deltagere opfordres til i forlængelse af denne interesse at komme med bud på dette udvekslingsforhold. Hvilke rationaler forbinder det rumlige med det subjektive, det sociale og det kropslige?

Det totalitære rum

I panoptikonets midte sad fangevogteren. Dennes blik var, fordi det ikke kunne identificeres, allestedsnærværende. Fangerne så ikke andet end fangevogterens silhuet. Om det rent faktisk var fangevogteren eller blot en replika kunne de ikke afgøre. På tilsvarende vis kommunikerede fangevogteren gennem en række rør, således at den enkelte fange heller ikke ved talens nærhed kunne identificere fangevogteren. Blikket og stemmen var reduceret til objekter. De havde ikke nogen bærer.

Bentham var, som nævnt, optaget af forholdet mellem fiktion og realitet. Fangevogteren kunne være altseende, omnipresent og altvidende præcist fordi, han var reduceret til en fiktion - til en forestilling i fangerens bevidsthed. Man kunne fristes til at hævde, at Bentham ville skabe effekten af det guddommelige i de indsatte og i borgerens bevidsthed. Problemet for Bentham var imidlertid at re-

præsentere dette, det guddommelige. Løsningen kom, da han erkendte, at det guddommelige kun kunne repræsenteres ved sit fravær - ved dets transcendens og immaterialitet. Panoptikonet havde netop denne kvalitet: det kunne skabe eksistens ud af ikke-eksistens, nærvær ud af fravær.

Bentham fik aldrig opført sit fængsel. Hans ideer skulle dog siden hen vise sig at få kolossal betydning. Bentham havde færdigen af den totalitære stats natur. Selv så han naturligvis ikke dette. Princippet bag Bentham's utilitarisme - at alt havde en pris, at alt kunne gøres op i nytteenheder - var i bund og grund et totalitært princip. Bentham ville den totale kontrol og den totale transparens. Mennesket forsvandt totalt i Bentham's gigantiske regnestykke. Al væren blev reduceret til dets værdi målt i nytteenheder. Den guddom, som Bentham ville skabe i subjekternes bevidsthed, kan uden besvær udskiftes med partiet, føreren eller nationen. Som al væren for Bentham blev målt i forhold til en samfundsmæssig nyttekalkule, blev væren i totalitære systemer reduceret til deres væren for føreren, partiet eller nationen.

I totalitære systemer er det partiet, politiet eller militæret, der har fangevogterens funktion. Intet må og kan holdes skjult for disse instanser. Partiet organiserer tilsyneladende livet i alle dets aspekter. Det ville imidlertid være uendeligt ressourcekrævende, for ikke at sige umuligt, at kontrollere alt til alle tider. Truslen om, at partiet ville gribe ind, ransage boligen eller udspørge arbejdskolleger, er imidlertid også nok. Ingen ved, hvem der er spion eller angiver. Ingen ved, om deres telefon bliver aflyttet. Måske er der medlemmer i ens familie eller arbejdskammerater, der udspionerer én. Det er således for partiet tilstrækkeligt at foretage punktmæssige nedslag på landets borgere. Dette er helt parallelt til fangevogterens punktvis nedslag overfor fangerne i panoptikonet. Det er i den forbindelse fuldstændig ligegyldigt, om vedkommende,

der bliver ramt af den totalitære terror, er skyldig eller ej. Den totalitære terror har netop ikke sin funktion gennem den konkrete handling, men gennem truslen om terror. Dette fantasme om *Big Brother* kan naturligvis understøttes af rumlige udtryk for styrets almægtighed og tilstedeværelse.

Det panoptiske princip blev f.eks. anvendt i organiseringen af nazismens festivaler. Rigspartidagene er det bedst kendte eksempel. Endeløse kolonner stod her med ansigtet vendt mod Hitler. De menige soldater kunne naturligvis se hinandens rygge, men det centrale var, at de ikke kunne få øjenkontakt. Deres identifikation med hinanden gik gennem en med førerens blik. Deres fællesskab bestod i, at de alle var subjekter for førerens vilje. Der eksisterede intet intersubjektivt rum mellem individerne. De var reduceret til kroppe i deres omgang med hinanden.

Hitlers guddommelige status fandt under rigspartidagene sit rumlige udtryk i hans placering på toppen af et gigantisk podium og i konfrontationen med endeløse rækker af individer, der stod med blikket stift rettet mod føreren. Et andet eksempel på en sådan direkte materialisering af det panoptiske princip ser man f.eks. i præsidentpaladset i Bukarest. Her kunne Ceausescu sidde i toppen af et gigantisk tårn og skue ud over hele hovedstaden.

Bygningen selv lå på en høj, og borgerne kunne derfor ikke se indgangen. Paladset fremstod derfor fjernet og utilnærmeligt.

Man kunne imidlertid spørge, om denne karakteristik af totalitarismen og dens totalt underkuede subjekter er fyldestgørende. Måske har de offentlige pladser tilplastring med monumenter og ikoner præcist til formål at skabe illusionen om en privatsfære? Måske har det totalitære rum netop til formål at skabe en personlighed splittet op i et offentligt og adlydende subjekt og et privat og tilbagetrukket individ. Et individ som kan forholde sig kynisk til de ideologiske budskaber, og som overser, at dets "private" kritik af magten præcist skaber

et subjekt, som lydigt underlægger sig de ideologiske ritualer i det offentlige rum. Mere generelt vil vi på symposiet spørge, hvorledes det gestaltede rum påvirker subjektiveringen? Hvordan gives rummet betydning gennem ideologisk valoriserede strategier, og hvordan påvirker rummets materialitet de subjekter, hvis adfærd det indrammer? Og endelig, men bestemt ikke uvæsentligt: hvilke strategier kan man anvende i konfrontationen med et totalitært gestaltet rum?

Magtens ikoner

Bentham's panoptikon var, som nævnt, et apparat, som kunne skabe nærvær ud af et fravær. "Originalen" var altid fordækt eller skjult. Det så vi i konstruktionen af det panoptiske fængsel, hvor fangevogteren kun kunne fungere som et allestedsnærværende øje og stemme, såfremt han ikke gav sig direkte tilkendte. Fangevogteren skulle internaliseres i fangerens bevidsthed. I denne forstand blev fangevogteren qua sit fravær nærværende. Vi så det også i forhold til fangerens masker, hvor disse repræsenterede de begåede forbrydelser mere akkurat end fangerens faktiske ansigter. Vi kunne kalde dette et ikonografisk princip. Fangevogteren fremtræder i de indsatte bevidsthed som et ikon. Forestillingen om fangevogteren stereotypificeres og løsrives fra den enkelte fangevogters faktiske væren. På tilsvarende vis reduceres de indsatte væren til et ikonografisk indtryk i borgerens bevidsthed. De reduceres til eksempler på straffede. Som sådanne er de blottet for sjæl, historie og psyke.

Dette ikonografiske princip er i høj grad blevet anvendt i totalitære systemer, og særligt i de visuelle fremstillinger af magten. Her tildeles føreren eller lederen ofte ikonografiske træk. Lenin, Stalin, Hitler, eller hvem man nu vil fremdrage som eksempler på diktatorer, fremstilles på en sådan måde, at selve fremstillingen løses fra den enkelte faktiske, fysiske fremtoning. Karaktertræk forstærkes, stereotypificeres, fremhæves

eller "farves" på anden måde . Ofte forsynes lederne med en særlig sublim (religiøs) aura. De er algode, ophøjede, særligt andægtige osv. Billederne er ikke direkte repræsentationer. Det er "realistiske" repræsentationer, men den "realitet", som de gengiver, er præcist det særligt sublim ved en person. At vise føreren som et menneske blot og bart ville være at forholde sig bespottende til magten.

Man kan her finde hjælp i Ernst Kantorowitz' teori om kongens to kroppe. Ifølge Kantorowitz var den centrale idé i middelalderens politiske teologi forestillingen om, at kongen havde en jordisk og derfor dødelig krop og en ophøjet, udødelig og derfor sublim krop.

Inkarnerende kongedømmet var kongen udødelig. "Kongen er død, kongen længe leve" betyder med andre ord, at nok er den enkelte konge et dødeligt individ, men kongedømmet som sådant er evigt. Forholdet mellem disse

to kroppe er imidlertid mere kompliceret end som så. Den fysiske krop tjener som indgang til den sublim, og omvendt farver den sublim krop den fysiske. Således fremstår ordinære kvaliteter i et særligt lys. At føreren f.eks. viser svagheit kan således blive et tegn på styrke. Menneskelige træk nærmest bekræfter det overmenneskelige. Tænk sig, en konge, som holder af børn, er gavmild, har tatoveringer, maler eller noget helt femte.

Igen kommer dette tydeligst til udtryk i totalitære stater. Hvis man tager Stalin og Ceausescu som eksempler, så var der i de officielle fremstillinger ikke grænser for deres intellektuelle

kapacitet og evne til fordybelse. Stalin blev ofte fremstillet som den nye Lenin, der brugte al sin overskydende tid på fordybelse i kommunismens videnskabelige sandheder. Der var ikke grænser for, hvor mange fag Ceausescu

involverede sig i den kommunistiske sag. Billederne af storsmilende kooperativbønder og hårdtarbejdende fabriksarbejdere er velkendte. Ideen om "det typiske" var en ideologisk konstruktion. Det "typiske" var ud-

refererede til nogen bestemt person. På samme måde var føreren reduceret til en position. Principielt kunne alle tildeles førerens sublim krop.

Vi ønsker på symposiet nærmere at undersøge magtens repræsentationer. Skildres magten forskelligt i forskellige typer af politiske systemer, eller findes der en særlig magtens ikonografi? Magtens egenbilleder kan videre undersøges historisk. Man kan analysere brugen af f.eks. religiøse symboler og anden form for intertekstualitet.

Det mytiske rum

Det panoptiske princip er som nævnt et princip for totalitær subjektivering. Det reducerer subjektet til effekter af magten, præcist ved at gøre denne magt "usynlig" og dermed allestedsnærværende. Gud, føreren, partiet eller folket kan fungere som subjektiverende (interpellerende) kraft, når de indskrives i et mytisk rum. Man kunne også spørge: for hvem er de mytiske tableauer foranstalt-

et? Svaret er: For urfaderen, føreren, som en bekræftelse på naturens lovmæssigheder, for den evige domstol.... Det er disse instanser, som udgør det moderne panoptikons allestedsnærværende øje.

Myten er knyttet til en scene, hvilket vil sige, at myten kun eksisterer i dens stadige fortælling. Myten lever i det fællesskab, som den konstituerer. Det er myten, der samler folk i dens fortælling, men samtidig var myten uden dem, der er samlet for at fortælle og lytte, blot en historie blandt mange. Denne forsamlings mødes til stadighed for at høre fortællingen, og de føler alle, at de har del i den. Det er fordi, fortællingen ikke

var doktor i. Magtens ikoner bliver således ofte udstyret med en række attributter, der symboliserer den sublim krop. Attributterne henviste typisk til lederens alvidenhed, omniprensens og hans dominerende tilstedeværelse i det sociale liv. Med andre ord refererede disse attributter til samme egenskaber som fangevogteren i panoptikonnet besad.

Princippet lader sig imidlertid også anvende i skildringen af mere normale mennesker. I stalinismen var man besat af ideen om den *typiske* sovjetborger. Den sociale realisme skulle således skildre den sunde, hårdtarbejdende, dedikerede og lydige borger, der med stor entusiasme

tryk for en særlig essens, som alle var i besiddelse af. Hvis ens faktiske praksis ikke repræsenterede denne essens, var det, fordi man ikke var tro mod sin væren.

Det centrale var således at skabe sondringen mellem en essens og repræsentation. Repræsentationen skulle således svare til denne sande essens: til lederens alvidenhed, til borgernes lydighed .... Hermed kunne man også sondre mellem den sande og falske repræsentation - og dermed mellem falsk og sand bevidsthed. Den ikonografiske fremstilling havde til formål at referere til en ikke-eksisterende original. Eller rettere den ideelle arbejder var et ikon, der ikke

er en hvilken som helst fortælling, men fortælling om dem selv. Fortællinger om forfædrene; heroiske handlinger rummer netop en imaginær spejling af subjektet. Myten grundlægger i dens fortælling således et folk, en bevidsthed og et narrativ.

Myten er en original "kultur". Den er gudernes, menneskets, talens, kosmos'... transcendens præsenteret direkte, umedieret og immanent til det menneske, som den transcenderer, oplyser eller giver en skæbne. Myten har præcist karakter af tale i den forstand, at myten opfattes som i stand til at meddele sig selv. Myten forestilles at komme umedieret til folk. Den åbenbarer sig, som var den et under.

Vi ønsker på symposiet at undersøge magtens hellige og mytiske steder. Hvordan skabes forestillingen om, at bestemte steder udtrykker en særlig autenticitet? Hvilke karakteristika har mytiske steder, og hvilke rammer sætter de for konstitutionen af et fællesskab? Her vil vi nødvendigvis rejse spørgsmålet om forholdet mellem historien og magtens rum. Hvordan udnyttes historiske referencer - mindesmærker, historiske bygninger og steder og bygninger, som har religiøse funktioner, i politiske praksisser. Igen kunne man tage stalinismen som eksempel. Anvendes tidligere tiders arkitektoniske formsprog for at legitimere styret gennem referencer til en lang og glørværdig historie, eller skal de kolossale ødelæggelser af bykerner eller af hele byer ses som et udtryk for evnen til at skabe historien i sit eget billede? Indskriver man sig i historien, eller opfatter man sig som herre over den?

Ghettoen

Det er naturligvis centralt til stadighed at spørge, om Bentham's indsigter vedrørende magtens og subjektivitetens konstitutionen stadig er relevante. Et forsøg på et positivt svar kunne være at fremdrage ghettoernes funktion i skabelsen af en fantasi om den ordentlige og regelrette by. Er ghettoen ikke, som Bentham's panoptikon, symbolet på overskridelsen: på det lovløse, det perverse og det dunkle? Er ghet-

toen i denne forstand ikke symptomet på den ordentlige by? I forlængelse heraf vil det være relevant at omvende det klassiske perspektiv og som Bentham spørge, om det ikke i virkeligheden er denne formørkede plet, som skaber orden i byen. Er fantasierne om dette overskridelsens domæne ikke et forsøg på at fiksere byens bevægelse og således give dens forandring retning? Hvilke fundamentale fiktioner eller fantasier understøtter skabelsen af byens rum, og omvendt, hvilke effekter sætter disse storbysens dunkle steder sig i dens beboeres bevidsthed?

Mere fundamentalt kan vi i forlængelse af Bentham's refleksioner over forholdet mellem fiktion og realitet sætte spørgsmålstegn ved den vanlige opfattelse af rummet som noget stabilt og uforanderligt. Traditionelt tænkes tiden som det forandrende og rummet som det sedimenterende. Måske kunne man se byen som udviklet i et stadigt forsøg på at fokusere og kanalisere det strømmende og det flygtige. Og i forlængelse heraf kunne man beskæftige sig med de strategier, som forholder sig strategiske til deterritorialiseringen og retorialiseringen af rummet. Endelig kunne man spørge, hvilke flugtlinjer findes der ud af byens segmenterede strukturer, og hvorledes kan disse anvendes i skabelsen af noget radikalt nyt?

Vi kunne også som Bülent Diken forstå byen som en "by uden organer". Inspirationen er her Deleuze's idé om kroppen uden organer. Bag det lidt kryptiske udtryk ligger forestillingen om et plan, som består af en række intensiteter. Hvis byens således forstås som et ikke allerede segmenteret felt, åbnes muligheden for at analysere dialektikken mellem byens rhizomatisk struktur og forsøgene på at stabilisere dette felt af bevægelse. Mere generelt kunne man diskutere, om rummet strukturerer adfærd eller struktureres gennem adfærd. Eller som en tredje mulighed, om rummet præcist skal ses som givet en dialektik mellem disse to aspekter.

Det postmoderne rum

Kritikken af forestillingen om rummet som sedimenterede strukturer leder umiddelbart i retningen af diskussionen af rummets status i dag. Hvordan påvirker udviklingen i elektromagnetisk kommunikation rummet? Hvad betyder kompressionen af tid og rum for magtudøvelsen og for mulighederne for at agere strategisk og politisk? Hvorledes påvirkes staternes og byernes territorialitet af globaliseringen? Virilio har talt om geografiens afslutning, og om at vi nu befinder os i en form for absolut rum i en absolut nutid. I hvor høj grad er vore politiske reformer bundet til en rumlig organisering, og kan man f.eks. forestille sig en agora løst fra bindingen til et fysisk rum? Spørgsmålene er mangfoldige. Svarene forsøger vi at give på sommersessionen i Bolkesjø. Vel mødt! ☺

Litteratur

Arendt, Hannah (1973) *The Origins of Totalitarianism*, London: Harcourt Brace & Company,

Bentham, Jeremy (1995) *The Panopticon Writings*, London: Verso.

Bonnell, Victoria E (1997) *Iconography of Power - Soviet Political Posters under Lenin and Stalin*, Berkeley: University of California Press.

Bozovic, Miran (1995) "An utterly dark spot" i *The Panopticon Writings*, London: Verso.

Deleuze, Gilles & Felix Guattari (1988) *A Thousand Plateaus. Capitalism and Schizophrenia*, London: Athlone Press.

Diken, Bülent (1998) "Byen, fantasien og ghettoen" i *Øjeblikket*, nr. 36-37, pp.62-67.

Fink, Hans (red.) (1989) *Arenaer - om politik og iscenesættelse*, Århus: Aarhus Universitets forlag.

Foucault, Michel (1977) *Overvågning og straf*, København: Rhodos.

Gregory, Derek (1994) *Geographical Imaginations*, Oxford: Blackwell.

Jay, Martin (1993) *Downcast Eyes - The Denigration of Vision in Twentieth-Century French Thought*, Berkeley: University of California Press.

Kantorowitz, Ernst (1957) *The King's Two Bodies. A Study in Medieval Political Theology*, Princeton: Princeton University Press.

Miller, Jacques-Alain (1987) "Jeremy Bentham's Panoptic Device" i *October*, no. 41, pp. 3-29.

Soya, Edward (1989) *Postmodern Geogra-*

phies: The reassertion of space in critical social theory, London: Verso.

Thrift, Nigel (1996) *Spatial Formations*, London: Sage.

Tonsboe, Jens Christian (1993) *Rummets sociologi*, København: Akademisk forlag.

Virilio, Paul (1994) *The Vision Machine*, London: Indiana University Press.

Wood, Dennis (1992) *The Power of Maps*, New York: The Guilford Press.

Praktiske oplysninger

Listen af emner nævnt indenfor rammerne af denne tekst er naturligvis ikke udtømmende. De bør snarere tænkes som en inspiration til videre arbejde. Vi opfordrer derfor alle interesserede til at fremlægge egne refleksioner over gestaltningen af magtens rum. Af hensyn til planlægningen bedes tilmeldingerne og forslag til papirer sendes til en af kredsens koordinatører senest en måned inden symposiets start. En deltagerliste vil herefter blive udsendt.

Symposiet arrangeres som en almindelig konference. Det indebærer, at man kan præsentere papers, som bliver diskuteret indenfor kredsens rammer. De, der ikke fremlægger et papir, forventes at fungere som opponenter og aktive diskutanter. Papirene sendes rundt til symposiets deltagere senest 14 dage inden symposiets start. For yderligere praktiske oplysninger se venligst den samlede introduktion til sommersymposiet her i bladet.

Nordisk koordinator

Carsten Bagge Laustsen
Institut for Statskundskab
Københavns Universitet
Rosenborggade 15
DK-1130 København K
Tlf: 35323447
Fax: 35323399
Email: cbl@ifs.ku.dk

Medkoordinatører

Anders Ramsay
Möllegatan 23
S-222 29 Lund
Tlf: (0)46150959
Email: anders.ramsay@soc.lu.se

Arne Johan Vetlesen
Det Historisk-Filosofisk Institutt
Post boks 1020
Blindern
N-0315 Oslo
Tlf: 22857754
Fax: 22857551

Fødevareretik - en udfordring til etisk horisontudvidelse

Ideen til en nordisk fødevareretikstudiekreds udspringer af det nydannede europæiske selskab for fødevareretik, EurSAFE. Dette blev oprettet i forlængelse af en konference om landbrugs- og fødevareretik, som fandt sted i Wageningen, Holland, marts 1999. EurSAFE står for European Society for Agricultural and Food Ethics. Den nordiske fødevareretikkreds er blevet oprettet ud fra ønsket om dels at diskutere de fødevareretiske problemstillinger, som er særligt relevante på baggrund af de nordiske landes fødevarerproduktion, såvel den aktuelle som den, de avancerede bioteknologier åbner for, dels at få disse inddraget i en europæisk sammenhæng i en bredt velargumenteret og nuanceret form.

Endvidere ser kredsen det som en udfordring at tilstræbe en afklaring af det metaetiske spørgsmål, om der gives en tendens i den nordiske miljøetiske tilgang, som adskiller sig fra dominerende mellem- og sydeuropæiske tilgange. Og i givet fald at indkredse denne og få afprøvet, om dennes argumentation er tilstrækkeligt skarp og velfunderet til at stå sig i konfrontation med disse eller evt. kan blive skærpet gennem en sådan konfrontation. Det er i tråd hermed hensigten, at kredsen til sommersessionen vil udvælge nogle få papers fra den kommende EurSAFE konference, som finder sted på Landbohøjskolen (KVL) i København den 24.-26. august i år, og diskutere disse samt sende en eller flere repræsentanter til denne konference.

I en nordisk kontekst vil den fødevareretiske debat imidlertid blive skæv og mangelfuld, såfremt den begrænser sig til de etiske problemer og problemstillinger, som *landbrugets* fødevarerproduktion rejser. Først når også *fiskeriets* fødevarer indtages, kan en nordisk fødevareretikdebat blive fyldestgørende. Med de seneste års kampag-

ner fra multinationale miljøorganisationers side in mente er det blevet påtrængende at få analyseret og sammenlignet omkostningerne ved henholdsvis fiskeri og landbrug. Og vel at mærke omkostninger i bred forstand, d.v.s. sammenligninger af såvel de miljømæssige som de i et livsperspektiv velfærdsmæssige konsekvenser for de enkelte fisk og havpattedyr, ved forskellige former for fiskeri og fangst af havpattedyr på den ene side, med tilsvarende miljø- og velfærdsmæssige omkostninger forbundne med forskellige former for landbrug på den anden side. For miljøorganisationer har vendt sig mod eksempelvis sælfangst og

ageret for boykot af sælskind uden at sondre mellem skind fra sæsondrab på babysæler i New Foundland alene med henblik på skindsalg, og skind fra den grønlandske overlevelseshævede fangst af voksne sæler - og uden sammenligning med burpelsdyrs vilkår. Tilsvarende har de i en periode udelukket danske fiskeprodukter fra en supermarkeds kæde i protest mod færøsk grindedrab uden at sammenligne de samlede velfærdsmæssige omkostninger ved grindedfangst med de velfærdsmæssige omkostninger ved de alternative fødemidler, færin-

ger måtte vælge til erstatning. Sådanne fordrejede konsekvenser af ensidige perspektiver indgår i begrundelsen for, at kredsen ikke ganske enkelt har overtaget landbrugs- og fødevareretiktemaet fra EurSAFE, men har udvidet dette tema til landbrugs-, fiskeri- og fødevareretik.

Ved redaktionens afslutning har kredsen endnu ikke afholdt sit første møde, vintersymposiet den 7.-9. april i København. På dette møde er genteknologi og fødevarer et hovedtema. Et andet hovedspørgsmål er planlægning af sommersessionen, der som nærmere beskrevet (s. 7) finder sted ugen 27. juli til 3. august i Bolkesjø i Norge. Vi skal her beslutte, hvilke spørgsmål vi vil tage op, og

indskrænkende eller udvidende indflydelse på den etiske horisont.

Rumperspektivet i en mellemmenneskelig kontekst

I vores antropocentriske humanistisk-kristne kultur er etik traditionelt et rent mellemmenneskeligt anliggende. Lad os derfor først kaste et blik på det fødevareretiske genstandsfelt i en mellemmenneskelig kontekst. Her kan man for det første konstatere, at rækkevidden af de berøringsflader til andre mennesker, som vore fødevarerformidler, er udvidet drastisk i kraft af moderne teknologi. Vore egne landes afgrøder og forarbejdede fødevarer eksporteres til en stor del af kloden, og vi har selv adgang til fødevarer fra en lang række nært- og fjerntliggende lande i vore supermarkeder. Disse fødevarer er dyrket, høstet, forarbejdet, transporteret og distribueret af fjernt- og nærtboende mennesker.

Men at fødevarerne formidler en kontakt til mennesker kloden rundt, et globalt kontaktnet, indebærer ikke i sig selv, at også det fødevareretiske genstandsfelt er blevet jordomspændende. For når eksotiske frugter og grønsager, kaffe, te og kakao ikke er forbeholdt de økonomisk mest velstående eller reserveret til festmåltider i vore lande, kunne en grundvære, at de mennesker, der dyrker og forarbejder produkterne, er underlagt nogle arbejdsvilkår, som vi finder det etisk forkasteligt at byde mennesker i vore del af verden. Med mindre vi sætter os grundigt ind i fødevarernes ofte lange vej fra jord til bord eller udelukkende køber produkter mærkede af en organisation som, eksempelvis, Max Haavelaar, der garanterer rimelige dyrknings- og afsætningsvilkår for bønderne, kan vi ikke udelukke, at vi gennem efterspørgsel af produkterne indirekte pådrager os et medan-

hvem vi skal invitere som gæsteforelæser specielt til vores kreds.

Eftersom svarene på disse spørgsmål endnu er uafklarede, vil de følgende overvejelser være centreret om kredsens bidrag til udbygning og nuancering af sommersessionens fælles tema, *rumtemaet*.¹

Sommersessionens fælles rumtema

Det væsentligste rumperspektiv, som umiddelbart springer i øjnene i en fødevareretisk sammenhæng, angår spørgsmålet om den etiske horisont, nærmere betegnet spørgsmålet om det bevidste fødevarerevalg muligt

svar for, at mennesker bliver skadede af sprøjtegifte, de spredes på marken; at de overanstreges af jordbearbejdningen eller gennem transporten af produkterne, eller at de og deres familie fejler næres, fordi de presses til at sælge deres produkter til en pris, der forudsætter en efter vore forhold og deres lokale købekraft helt utilstrækkelig timeløn. - Vi kan kort sagt ikke være sikre på, at de seneste årtiers drastiske udvidelse af vor fødevarerformidlede aktionsradius følges op af en tilsvarende udvidelse af vort reelle, d.v.s. praksisbetingede, moralske/etiske råderum. Mere præcist kan man sige, at med udvidelsen af det konkrete handle- og påvirkningsrum er vi stillet over for en potentiel udvidelse af det (fødevarer)etiske genstandsfelt; men at den vanskelige eller mangelfulde gennemskuelighed af fødevarernes snirklede veje og de alternative erhvervs muligheder for f.eks. lavtlønnede kaffedyrkere, indebærer en risiko for, at vi gennem vore fødevarervalg i stedet kommer til at markere en

ligegyldighed over for disse vore indirekte arbejdstageres vilkår. I så fald har den drastiske udvidelse af vort fødevarerformidlede handlerum i stedet medført et etisk tomrum herindenfor og dermed markeret etiske barrierer til disse nyrelaterede mennesker.

Ud over dette, som man kan benævne den mellem menneskelige fødevarerformidlings fjern- eller afstands-etiske aspekt, gives der et modsvarende næretisk aspekt, eftersom det inden for et overskueligt geografisk område er muligt at udtrykke talrige hensyn over for sine medmennesker gennem de fødevarer, som man enten producerer og distribuerer til sine medmennesker eller tilbereder til sine nærmeste. Mest nærliggende kan man således tage hensyn til forbrugernes sundhed, langsigtet såvel som kortsigtet, gennem frembringelse og tilberedelse af sunde, giftfri og vitaminrige fødevarer, og dernæst søge at tilfredsstille flest mulige sanser gennem krydderier og en velafstemt sammensætning af måltidet, f.eks. ved

hjælp af farverige grønsager og frugter. Og hvad enten man mener, at hensynet til en selv falder inden for næretikken, eller ikke, synes det indlysende, at tilstræbt fremme af ens egen sundhed også kommer andre ved, både positivt, fordi man i kraft af optimal sundhedstilstand alt andet lige kan yde mest for sine medmennesker, og negativt, fordi ens sygdom og fysiske skavanker, f.eks. forårsaget af u hensigtsmæssig ernæring og overvægt, kan hæmme ens positive indsats og belastte sundhedssystemet.

Men omend spørgsmålet, om det kan betragtes som en etisk pligt at tilstræbe fremme af egen sundhed, er kontroversielt, vil vi ikke her gå nærmere ind på fødevareretikkens fysiologiske aspekter, men i stedet se nærmere på andre af fødevarerfeltets dimensioner.

Udvidelse af den etiske horisont ud over det interhumane felt

Når også landbrugs- og fiskeriaspektet skal ind i billedet, kan vi ikke begrænse os til en snævert menneskeorienteret synsvinkel. Inddragelsen af disse kræver en *udvidelse af den etiske horisont ud over menneskehedens grænser*. Det etiske genstandsfelt må foruden det mellem menneskelige felt også omslutte ikke-menneskelige organismer, dyr, planter, mikroorganismer og måske sågar landskabsformer.

Der er her uenighed om, hvor grænsen skal sættes. En af de seneste årtiers mest indflydelsesrige fortalere for udvidelsen af etikens grænse ud over det humane felt, den australske filosof Peter Singer, anvender den metafor som titelmetafor for et af sine værker, at den cirkel, som omsluttes det etiske felt, gradvist har udvidet sig fra en elite af mænd til også at omfatte mindre privilegerede mænd, kvinder og mennesker af alle racer, ja, til efterhånden at omfatte alle smertesansende væsener.² Denne udvidelsesproces kan ses som et resultat af forskellige frigørelsesbevægelser succes, f.eks. slavernes og kvindernes. Ifølge Singer er turen nu kommet til befrielse af dyrene, først og fremmest det

industrialiserede landbrugs husdyr og medicinalindustriens forsøgsdyr.³ Det er her bemærkelsesværdigt, at for Singer er udvidelsesprocessen afsluttet med inddragelsen af de smertesansende væsener; groft sagt med dyrene.

Heroverfor har andre talt for en yderligere udvidelse af det etiske felt, mig bekendt tidligst forfatteren Victor Hugo, idet han allerede i 1800-tallet forudså en dag, hvor også dyr og planter ville være indlemmet i den menneskelige etik. Fordi Hugo udtrykte denne forudsigelse poetisk, har den formodentligt haft en særlig ap-pel - ligesom Albert Schweitzers senere formulering *ærefrygt for livet*. Senere er den erkendelse blevet udbredt - måske indhøstet mere prosaisk gennem konfrontation med fødevarerforgiftninger og -indhold af sundhedsskadelige bakterier samt grundvandets indhold af pesticidrester - at skal vi tage hensyn til mennesker gennem sunde fødevarer, kan vi ikke blot behandle de dyr og planter, som udgør råstoffet, og den jord, som danner materielt grundlag, efter for godtbefindende. Denne indsigt udelukker ganske vist ikke, at vi kan klare os med *indirekte* hensyn til dyr, planter og jorden, d.v.s., at vi principielt kan begrænse os til vor traditionelle humanetik og blot udvide dennes sigte i erkendelse af, at vi risikerer at nedbryde vore børns og børnebørns sundhed og livsgrundlag, såfremt vi ikke tager vidtrækkende hensyn til den jord og de væsener og vækster, de ernærer sig af. En sådan indirekte miljøetik kunne måske mere rammende kaldes en miljøpragmatik, idet det kan virke misvisende at koble 'miljø' og 'etik' sammen, når hensynet netop ikke er rettet mod miljøets, men mod menneskers ve og vel. Heraf følger spørgsmålet, om vi i det hele taget har brug for en egentlig udvidelse af den etiske horisont, eller om hensynet til dyr, planter, jord og grundvand, kort sagt til miljøet, fyldestgørende kunne varetages indirekte gennem oplyst hensyntagen til menneskers, incl. vore efterkommeres, behov for

og ret til rent grundvand, en sund, uforurenet jordbund og modstandsdygtige afgrøder og husdyr. Samt hvad det er for kvaliteter, der udmærker en egentlig miljøetik i forhold til en miljøpragmatik, såfremt vi ikke kan klare os med en miljøpragmatik. - En indkredsning af disse spørgsmål vil blive et hovedtema.

Men inden en konkret indkredsning af disse kvaliteter melder det metaetiske spørgsmål sig, om disse nye delfelter ganske enkelt kan inddrages ved at beholde normerne fra det mellem menneskelige felt og udvide disses rækkevidde, eller om der fordres væsensforskellige normer, f.eks. under henvisning til et paradigmeskift.

Peter Singers ovennævnte udvidelse af det etiske genstandsområde til at omfatte alle smertesansende væsener er et eksempel på, at en simpel udvidelse af den humane etik er mulig, her altså af den utilitaristiske, konsekvensorienterede etik.

Tilsvarende har forskellige etikere forsøgt at holde fast i hævdvundne retningslinjer og normer med et deontologisk udgangspunkt, og at udvide disse til også at omfatte ikke-menneskelige væsener. Således har flere foreslået at udvide genstandsområdet for Kants kategoriske imperativ, så resultatet bliver "Du må ikke behandle noget levende væsen, evt. indskrænket til "noget smertesansende" eller "noget selvbevidst væsen", blot som middel. Et levende væsen skal altid behandles også som mål." I det indskrænkede tilfælde afsluttes det etiske felt imidlertid også her med dyrenes indbefatning.

Heroverfor har andre miljøetikere argumenteret for, at vi har brug for en radikalt ny tilgang, f.eks. en subjektorienteret, relationel eller en samfunds-/community-orienteret eller integritetsbaseret tilgang for at kunne integrere de ikke-menneskelige organismer i vort etiske genstandsfelt på en frugtbar måde.

Rummetaforen som helhedsperspektiv

Metaforen 'etisk horisontudvidelse' kan ses som en samlelinse,

i kraft af hvilken vi kan tilstræbe en enhed eller helhed i de påvirkninger af vor omverden, som vi foretager via vort fødevalg. At metaforen har en pendant på det erkendelsesmæssige område, som allerede er positivt ladet, nemlig udvidelse af den *intellektuelle* horisont, som gennem århundreder har været betragtet som indlysende efterstræbelsesværdig, i det mindste i vor vestlige kultur, vil formentligt hos adskillige forlene den med en umiddelbar overbevisningskraft. For andre er fødevalget imidlertid allerede indlejret i et metafysisk eller religiøst helhedssyn, måske byggende på århundrede eller årtusinde gamle traditioner. Disse helhedssyn kan rumme forbud mod visse fødevarer, f.eks. mod kød, hvadenten blot svinekød eller alle animalske produkter, såvel som påbud om visse former for behandling af fødevarer samt om sammensætning af forskellige fødeemner. Sådanne religiøst rod-fæstede forbud og påbud har de seneste år givet anledning til debat, f.eks. om udeladelse af svinekød i børneinstitutioners madplan og om accept af rituel slagtning uden forudgående bedøvelse.

For mennesker med et sådant spiseforskrift-integreret helhedssyn er måltidet ikke blot kilde til fysisk livsopretholdelse og tilfredsstillelse af flere sanser og socialt samvær. Måltidet bliver ligeledes en markering af det religiøse/metafysiske tilhørsforhold, bliver en rituel handling. Med Nietzsches udtryk "Man ist, was man isst" - som ikke kan oversættes til nordiske sprog eller engelsk uden tab af ordspillets magi - kan man spørge, om valget af fødevarer mere generelt besidder mere eller mindre erkendte, eksistentielle/metafysiske/religiøse dimensioner, som for den enkelte kan være mindst lige så betydningsfulde som de fysiologisk sundhedsfremmende. Disse dimensioner kan være sammenfaldende eller formodet sammenfaldende med de fysiologisk hensyntagende dimensioner. Eller overlappende vil nok i de fleste tilfælde være en mere ram-mende term, for de eksistentielle

aspekter vil for mange være mere vidtrækkende end de sundhedsfremmende. Og for måske endnu flere vil disse dimensioner være primære i den forstand, at deres fortalere vil holde fast i et eksistentielt/religiøst begrundet fødevalg, også selv om det naturvidenskabeligt skulle kunne påvises, at andre fødevarer ville være mere sundhedsfremmende, eller at visse rituelle eller traditionsbundne fødeemner er direkte sundhedsskadelige.

Så måske skulle man hellere pointere, at man *bliver*, hvad man spiser, eftersom man skaber sig selv og sin verden gennem sit fødevalg. Man ikke blot *ernæres*, men *næres* af, hvad man spiser. Når man f.eks. vælger økologiske fødevarer - og måske endda selv dyrker dem - fremmer man ikke blot og måske ikke primært sin egen sundhed; men man gør sig, intentionelt, til medskaber af en smukkere (mere "grøn") verden med en rigere biodiversitet. Vi spiser vore drømme, vore værdier og fremmer derigennem foreningen af krop og sjæl og integreringen i en kulturel/ religiøs sammenhæng. Måske gælder også det modsatte? Det synes indlysende, at en veganisk levevis kan lette udvidelsen af den miljøetiske horisont, og at forbud mod bedøvelse af dyr før slagtning kan hæmme denne ud over en vis grænse - og andre fødevarer måske i endnu højere grad. Men hvorledes bioteknologisk drastisk ændrede, specielt genmodificerede, planter og husdyr skal indplaceres i denne sammenhæng, er et af de kontroversielle spørgsmål, hvor kredsen tilstræber en nærmere afklaring.

Nærmere oplysninger om vintersymposiets forløb og beslutninger vedrørende sommersessionens hovedtema og foreløbige program kan fåes hos koordinatoren. Kredsen byder enhver med interesse for kredsens temaer og med lyst til aktiv deltagelse velkommen. ☘

Noter

1. En nærmere beskrivelse af kredsens indhold findes i forrige nummer af Information fra NSU og kan rekvireres hos koordinatoren.
2. Singer, P. *The Expanding Circle*, 1981.
3. Singers mest kendte værk er netop *Animal Liberation* (1976).

Koordinator

Merete Sørensen
Skovagervej 6B
DK-8240 Risskov
Tlf. +45/8617 6460
E-mail: nsu@hum.au.dk

Humanismens aktualitet

Humanistenes forhold til mennesket og historien, og humanismen i dens historiske kontekst.

Vi kan kanskje kort formulere det som "historiebevissthetens historie"? Dette er det overordnede temaet for den nye kretsen vi nå håper å samle interesserte til i NSU. Kanskje allerede med en tyvstart sammen med den gamle Romantikk-kretsen nå til sommersessjonen? At mennesket har en historie er velkjent, men at menneskets historiske bevissthet i seg selv har en historie, er mindre kjent. Vi vil gjerne la en ny studiekrets om humanismen tematisere denne historiske bevissthets historie. Med dette mener vi ikke endringer over tid i omfanget av og nøyaktigheten av den historiske innsikt, ei heller tenker vi på den historiske selvbevissthet som av og til får oss til å innse våre egne historiske forutsetninger. Nei, vi tenker på endringene i de motiver som stimulerer vår interesse for fortiden. Motiver, som til syvende og sist er forankret i vår selvpoppfattelse. Om, og hvordan, vi opplever historiske begivenheter, fortidige eller nåtidige, som vesentlige for menneskets selvforståelse, filosofisk sett. Vi tenker oss å ta utgangspunkt i å konfrontere tekster og annet materiale fra perioden 1300-1700, en tid da historievitenskap og historie og menneskesyn gjennomgikk voldsomme endringer. Historien ble hos mange av denne tidens tenkere sentral for deres filosofiske antropologi. Ambisjonen med kretsen er ikke å komme til enighet om hva som ligger i begrepet "humanisme". De som foretrekker Kristellers sterkt avgrensede definisjon av humanismen som spesifikt knyttet til renessansens studieprogram "studia humanitatis"; de skal være like velkomne som dem som utvider begrepet til også å gjelde filosofer og poeter, og dermed en bredere kulturell bevegelse. Hva vi ser for oss, er en

krets som hurtig rykker frem ad fontes, og videre inn i konkrete diskusjoner av hva humanistene søkte i fortiden. Hva vi ønsker å undersøke er ulike humanisters forestillinger om mennesket, i historien. Altså, historiens forskjellige betydninger for mennesket, motivasjonen for en tilbakevenden til det antikke, og

refter som bestemmer menneskelivets og historiens gang. Ved å forstå den avsluttede fortid, ville Machiavelli gjøre nåtiden forståelig, finne frem til de usynlige lovene bak tilværelsens tilsynelatende tilfeldige kast. Kanskje også å bli i stand til å løse fremtidens gåte. Det finnes god tradisjon for som Garin å se

kriteriene for utvalg av historiske exempla. Historien kunne jo brukes til så mangt:

Hos noen humanister (som for eksempel Petrarca) fant den anvendelse som en forankring for tro, for tro på guddommelige hendelser som skjedde for lenge siden. For så lenge siden, at det for Petrarca bare er historien om kan bygge bro og bringe det enkelte menneske tilbake til disse hendelsene. (Med det mulige unntak av at Gud skulle kunne gjenta sine mirakler for hvert tvilende publikum. - Et alternativ Petrarca lufter, men avviser.) Hos andre humanister fungerer antikkens historie som et skattkammer for data om menneskets natur. Hvis man som Machiavelli, for eksempel, først mener at menneskenaturen er uforanderlig, innebærer antikkens historie et avsluttet kapittel i menneskehetens historie, og dermed et uvurderlig råmateriale for analyse. Både av mennesket, og av hvilke driv-

historie-faget som uløselig knyttet til humanismen, og også som utviklet innenfor humanismen. Dette med bakgrunn i at studia humanitatis hevet historie opp på nivå av de frie kunster. Innenfor renessansens studieprogram ble historien sett som nært forbundet med retorikken og moralfilosofien, men som stående i skarp kontrast til poesien. Forholdet mellom historie og poesi kunne iseg selv være et interessant humanisme-undertema, ettersom de to genrene i renessansen gjerne ble ansett som vesensforskjellige, men grodd av den samme rot: Antikkens poetiske former. Hvilken av de to genre som forteller mest om mennesket er ikke gitt, om vi skal avgjøre spørsmålet utfra humanistenes posisjoner. På den ene side har vi Valla, som fant historien mer robust enn poesien, og sannere, fordi historien ikke erorientert mot abstraksjon, men mot konkret sannhet... Den lærer ved eksem-

plet. Andre humanister ville være uenige med Valla, og snarere følge Aristoteles: I hans vurdering av historien som poesien mindreverdige. I hans tilfelle innebar den relative gradring ingenlovprisning av noen av genrene, de ble begge sett som mindreverdige i forhold til filosofien, historien bare i enda større grad enn poesien. Vår visjon med en humanismekrets vil være å komme videre fra den alminnelige, urettferdige, oppfattelse av renessanshumanistene som blotte lesere og fortolkere av antikke tekster. Vi håper ved analyser av en rekke humanisters kommentarer til og overveielser over fortiden, å avdekke selvstendige og seriøse analyser, av menneskets betingelser. I en forstand har vi det samme ideal som humanistene, - av å tematisere det historiske mennesket. Vi henvender oss til deg som arbeider med humanisme-relaterte problemstillinger, underordnet hvilket fag det skulle dreie seg om. ☞

Kontakt

Unn Irene Catana
31 Oppidans Road
London NW3 3AG, UK
Tlf. og fax: +44 171 722 5169

Else Marie Lingaas
Stensgaten 32B
N-0358 Oslo
Tlf: + 47 22 603723
E-mail: e.m.lingaas@admin.uio.no

Referanser

- Garin, E.: *L'umanesimo italiano*, Bari 1958. (Engelsk oversettelse: Italian Humanism)
- Kristeller, P.O.: *Renaissance Thought II: Papers on Humanism and the Arts*, New York 1965.
- Petrarca, F.: *De otio religioso*, ed. Guisepppe Rotondi, Studi e Testi, Città del Vaticano 1958.
- Machiavelli, N.: *Discorsi sopra la prima deca di Tito Livio*, Discourses on Livy, Oxford 1997.
- Valla, L.: *De rebus a Ferdinando rege et maioribus eius gestis, Opera omnia*, ed. E. Garin Torino 1962.

Iconicity - A Fundamental Problem in Semiotics

Edited by Troels Degn Johansson, Martin Skov og Berit Brogaard, Nordisk Sommeruniversitet 1999.

The concept of iconicity has been a pivot point in a new interest taken in semiotics over the recent years. Not only as an abstract notion of the fundamental "possibility" in general semiotics, that is of *firstness* as its originator Charles Sanders Peirce has it, but also as a key concept for the particular semiotic understanding of the logical interrelations between the world and cognition, and of course between the world and its images! After this, it is now finally possible to speak openly in semiotic circles of the obvious iconic aspects of semiosis.

This volume features twelve articles on general and very specific problems pertaining to the semiotic concept of iconicity. Its contributors do not represent only one but in fact most of the basic semiotic "schools", or approaches to be found in Scandinavia today. Setting off from a couple of critical apologies for the concept of iconicity in semiotics, these articles outline a number of contexts and perspectives urgent to a contemporary study of iconicity and its relevance for the theory and analysis of signification.

Iconicity - A Fundamental Problem in Semiotics consists of articles which were originally given as seminar papers to the Copenhagen Semiotics Circle, that formed part of Nordic Summer University's seminar circle on modernity and visual aesthetics, "Moderne visuel æstetik" (1996-1998).

Contents: Foreword and Introduction by the editors; 'How to Learn More. An Apology for a Strong Concept of Iconicity' (Frederik Stjernfelt); 'Iconicity in the Ecology of Semiosis' (Göran Sonesson); 'Iconicity and Evidence' (Erling Davidsen and Helle Munkholm Davidsen); 'Grounding Iconicity' (Per Aage Brandt); 'The Barrel Hoop and the Trinity. Some Ideas of Iconicity in the Middle Ages' (Hanne Roer); 'Toward a Metarhetoric of Pictorial Media' (Troels Degn Johansson); 'Schemas and Symbols' (Svend østergaard); 'Diagrammatic Reasoning and Levels of Schematiza-

tion' (Michael May); 'Don't make a Scene' (Berit Brogaard); 'Iconicity in Music' (Torben Fledelius Knap).

Udgivet 1999 af Nordisk Sommeruniversitet. 286 sider, pris: DKK 180. Kan bestilles ved henvendelse til Nordisk Sommeruniversitets sekretariat.

Moulding Masculinities Volume 1: Among Men Volume 2: Bending Bodies

Edited by Søren Ervø and Thomas Johansson, Ashgate Publishing in association with the Nordic Summer University, 1999.

These two volumes represent the first major publication in English of Northern European studies on masculinities. Moulding Masculinities centres on men's relationships towards each other and their bodies, primarily from psycho-dynamic and social constructionist perspectives. By centering on the struggle and negotiation between different groups and discourses of masculinity and investigating the origin of dominant images and ideals of masculinity, these two volumes aim to widen international understanding of how historic forms of masculinity are interpreted, revived and combined in the process of moulding masculinities.

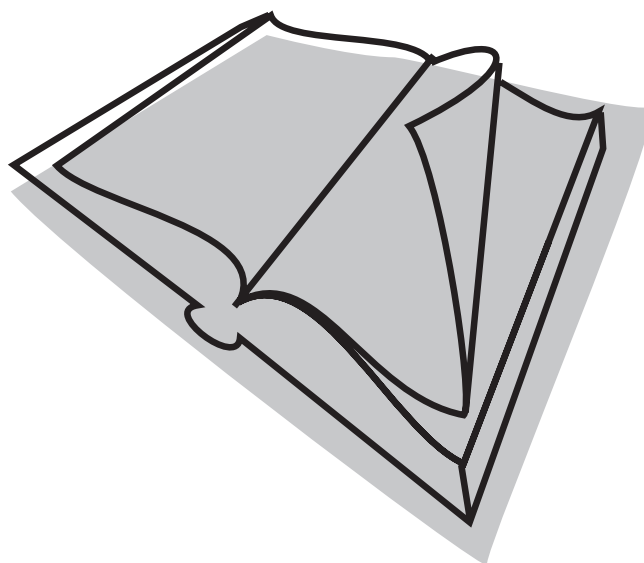
Among Men: Moulding Masculinities (Volume 1)

This volume investigates the relational aspects of masculinity, in order to describe how different masculinities are moulded within specific structures and

settings. In particular, *Among Men* explores how men interact with each other, and how they collectively react to and embody the changing concepts of masculinity.

Contents: Foreword by Michael Kimmel; Introduction by Søren Ervø and Thomas Johansson. 'Men, Gender and the State' (R. W. Connell); 'A Theory of Gender, Patriarchy and Capitalism' (Øystein Gullvåg Holter); 'The Emancipation from Gender: A critique of the Utopias of Postmodern Gender Theory' (Mikael Carleheden); 'Beautiful Men, Fine Women and Good Work People: Gender and Skill in Northern Sweden 1850-1950' (Ella Johansson); 'Masculine Sport and Masculinity in Denmark at the Turn of the Century' (Hans Bonde); 'Masculinity and the North' (Lena Eskilsson); 'Modernized Masculinities? Continuities, Challenges and Changes in Men's Lives' (Michael Meuser); 'Technology and Masculinity: Men and their Machines' (Ulf Mellström); 'Contingency and Desire: The Ritual Construction of Masculinity in a Right-Wing Political Youth Organization' (Philip Lalander); 'Death Mask of Masculinity: The Brotherhood of Norwegian Right-Wing Skinheads' (Katrine Fangen); 'Fathering, Masculinity and Parental Relationships' (Victor Jeleniewski Seidler); 'Men's Lack of Family Orientation: Some Reflections on Scandinavian Research on Families' (Christian Kullberg); 'Fatherhood and Masculinity: Non-resident Fathers' Construction of Identity' (Thomas Johansson); 'Masculinity and Paranoia in Strindberg's *The Father*' (Jørgen Lorentzen); 'Phallic Lovers, Non-phallic Lovers: Stereotyped Masculinities in Women's Novels of the 1970s' (Helena Wahlström); 'Dying in the Arms of your Buddy: Male Homosocial Desire in Mainstream Cinema' (Søren Ervø).

Udgivet december 1999 af Ashgate Publishing Ltd. i samarbejde med Nordisk Sommeruniversitet. 326 sider, hardback, ISBN: 1 84014 804 7. Pris: £42.50

Bending Bodies: Moulding Masculinities (Volume 2)

This volume studies changes within masculine identity and subjectivity and discusses the constructions of masculinities that arise from the relationships and understandings men develop towards their own and other men's bodies, sexualities and masculine dis/abilities.

Contents: Foreword by Victor Jeleniewski Seidler; Introduction by Søren Ervø and Thomas Johansson; 'The Body, the Will and the Fear of Falling: The History of Masculine Self-Control' (Claes Ekenstam); 'Men, Bodies and Identities' (Victor Jeleniewski Seidler); 'Consuming Manhood: The Feminization of American Culture and the Recreation of the Male Body, 1832-1920' (Michael S. Kimmel); 'What's Behind the Mask? Bodybuilding and Masculinity' (Thomas Johansson); 'Putting on Make-up with Red Gloves: Masculine Aesthetics in an Exclusive Male Culture' (Geir A. Øygarden); 'When Boys Become Men: The Martial Arts as Young People's Revolt against the Youth Rebellion' (Hans Bonde); 'Sylvester Stallone's Body: "A Peculiar, Not To Say Pathological, Interest"' (Martti Lahti); 'Searching for the Body: Making Connections between Health, Bodies and Men's Violence' (Jeff Hearn); 'Male Ways of Giving Birth' (Klaus Theweleit); 'The Psychodynamics of Shame in the Autobiographies of Modern Finnish Men' (Juha Siltala); 'Asthma: The Construction of the Masculine Body' (Arto Tiihonen); 'Disabling Men: Masculinity and Disability in Al Davison's Graphic Autobiography The Spiral Cage' (Paul Mellveny); 'Ethos of Sexual Liberation and the Masculine Other' (Ilpo Helén);

'Coming Out to be Straight: Young Men's Constructions of Heterosexualities' (Stephan W. Cremer); "'There has always been": Gay History in Politics and in Reality' (Wilhelm von Rosen); 'Coming of Age in England: Black Gay Young Men's Schooling Experiences' (Mairtin Mac an Ghaill).

Udgivet december 1999 af Ashgate Publishing Ltd. i samarbejde med Nordisk Sommeruniversitet. 324 sider, hardback, ISBN: 1 84014 803 9. Pris: £42.50.

Moulding Maskulinitet (Vol. 1-2) består af artikler med baggrund i seminarer i regi af Nordisk Sommeruniversitets kreds "Mellem Mænd og Maskuliniteter (1995-97).

Bøgerne kan bestilles gennem forlaget Ashgate, England, ved kontakt til Nicky Comber, Ashgate Publishing Direct Sales, Bookpoint Limited, 39 Milton Park, Abingdon, Oxon, OX14 4TD, United Kingdom, tlf. +44 (0) 1235 827730, fax. +44 (0) 1235 400454, e-mail: orders@bookpoint.co.uk.

Ruinøs modernitet

Redigeret af Erik Steinskog, Troels Degn Johansson og Claus Krogholm Kristiansen, Nordisk Sommeruniversitet 2000.

– Ruinen er i tingenes rige, hvad allegorien er i tankens, skrev Walter Benjamin i hoved-

værket om det tyske sørgespils oprindelse. Ruiner er fragmenter af en forgangen fuldstændighed, men kan som allegoriske figurer avle stadig nye betydninger. Ifølge Benjamin er den allegoriske figur karakteristisk for en barok, eller i bredere forstand *moderne* æstetik, og det er den moderne kritiks mulighed at udfolde denne figurs potentielle ved allegorisk læsning. Den moderne verdens "læsbarhed" afhænger af således af, om den lader sig læse allegorisk og æstetisk som en "verden i ruiner", en moderne "ruinøsitet", der altså i denne sammenhæng inkarnerer - ikke værtditab, svimmelhed og lede, men i radikal forstand progressivitet i selve den kritiske, meditative praksis.

Denne bog har karakter af en serie punktnedslag, der hver især forsøger at udvikle aspekter af en ruinøs modernitetskritik og dens muligheder inden for videnskabelige sammenhænge som filosofi, film-, kunst-, og litteraturvidenskab. Men bogen er også anledning til forfatterne at læse videre, hvor Benjamin holdt inde, - om byer som Moskva, Paris, Berlin og Hollywood og emner som tid, aura, urbanitet, erindring og kunst. Artiklerne i denne bog har deres

udgangspunkt i seminarer holdt i regi af Nordisk Sommeruniversitets kreds "Moderne visuel æstetik" (1996-1998). Artiklerne bringes alle i originalsproget: dansk, engelsk, norsk og svensk.

Indhold: Introduktion af Erik Steinskog, Troels Degn Johansson og Claus Krogholm Kristiansen, "Kritikkens ruin / Ruinens kritik" (Erik Steinskog), "'Vi lever i ett sönderfall' Ruin och melankoli hos Bruno K. Öijer" (Per Bäckström), "Postcards from Postcultures: Fatal Futures in Benjamin and Baudrillard" (Graeme Gilloch), "Det dobbelte tid. Allegori og metafiksjon i David Lynch' Lost Highway" (Troels Degn Johansson), "Forholdet mellem sjokk og flaner i Benjamins filmfortæelse" (Christian Lund), "Baudelaire mellem kult og Messias - Om Benjamins aura- og tidsoppfattelse" (René Rasmussen), "Erindringsbilleder" (Claus Krogholm Kristiansen), "Modernitetens engel" (Birger Langkjær).

Udgivet 2000 af Nordisk Sommeruniversitet. 180 sider, paperback, pris: DKK 150. Kan bestilles ved henvendelse til Nordisk Sommeruniversitets sekretariat.

PUBLIKATIONER

NSU PRESS

NSU Press er Nordisk Sommeruniversitets forlag. Forlaget udgiver resultater fra arbejdet i Nordisk Sommeruniversitet. Forlaget har ved årsskiftet 1999 -2000 udgivet antologierne *Iconicity - A Fundamental Problem in Semiotics* redigeret af Troels Degn Johansson, Martin Skov og Berit Brogaard samt *Ruinøs modernitet*, redigeret af Erik Steinskog, Troels Degn Johansson og Claus Krogholm Kristiansen. I samarbejde med det engelske forlag Ashgate udkom december 1999 et tobindsværk, *Moulding Masculinities* redigeret af Søren Ervø og Thomas Johansson. Titlen på bind ét er *Among Men*, og på bind to *Bending Bodies*.

Sidst på året 2000 forventes udgivet endnu en titel: Carsten Bagge Laustsen og Jacob Rendtorff (red.) *Ondskabens banalitet - Diskussioner af Hannah Arendts "Eichmann i Jerusalem"*.

Forlaget har sat en række ældre udgivelser på udsalg. Disse kan bestilles på NSUs sekretariat. Udsolgt fra NSU Press er nu: Gorm Harste (red): *Kompleksitet og dømmekraft*, samt (kun ganske få eks. tilbage) Jacob Rendtorff: *Frihed og etik i Jean-Paul Sartres filosofi* (1993).

NSU er i færd med at oprette en artikelbank på internettet. Her vil man kunne udprinte enkelte tekster fra NSUs publikationer og på den måde få et indtryk af bøgerne, inden man bestiller dem. Se NSUs hjemmeside på <http://www.au.dk/nsu/>

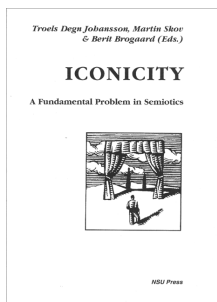
PUBLIKATIONER

fra Nordisk Sommeruniversitet

SÅDAN BESTILLER DU:

Afkryds de bøger, du ønsker tilsendt, og send eller fax siden her til NSU Sekretariatet. **NB!** Til alle priser lægges udgifter til porto og ekspedition: DKK 25.

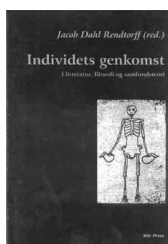
NYHEDER

- Troels Degn Johansson, Martin Skov, Berit Brogaard (red.): **Iconicity. A Fundamental Problem in Semiotics.** 2000. 286 sider. DKK 180,-
- Erik Steinskog, Troels Degn Johansson og Claus Krogholm Kristiansen (red.): **Ruinøs modernitet.** 2000. 180 sider. DKK 150,-

- Merete Sørensen, Finn Arler og Martin Ishøy (red.): **Miljø og etik.** 1997. 305 sider. DKK 158,-
- Maria Fitger (red.): **Psykoanalytiske aktualiteter.** 1994. 238 s. **TILBUD!** DKK 40,-
- Ove Christensen (red.): **Mayas slør.** 1993. 110 s. **TILBUD!** DKK 20,-
- Jens F. Jensen: **Teknologi-semiotik. To essays om teknologi, tegn og betydning.** 1994. 108 s. **TILBUD!** DKK 40,-
- Ove Christensen (red.): **Fortolkningens rum. Mellem konstruktion og rekonstruktion.** 1997. 123 sider. DKK 98,-

- Tapani Ritamäki (red.): **Den andra litteraturen.** 1992. 89 s. **TILBUD!** DKK 20,-
- Jens Kristian Jacobsen (red.): **Friheten i det fjerne.** 1988. 185 s. **TILBUD!** DKK 40,-
- Kjeld Høgsbro & Peter Abrahamsson (red.): **Socialpolitik, sociale bevægelser og selvhjælp i Norden.** 1989. 166 sider. **TILBUD!** DKK 40,-
- Ove Christensen (red.): **Eftertanken.** 1990. 190 s. **TILBUD!** DKK 40,-
- Ove Christensen (red.): **Obscene scenarier.** 1991. 53 s. **TILBUD!** DKK 20,-

- Jacob Dahl Rendtorff (red.): **Individets genkomst i litteratur, filosofi og samfundsteori.** 1996. 247 sider. DKK 138,-
- Gestur Gudmundsson: **Den nordiske model.** 1993. 91 s. **TILBUD!** DKK 20,-
- Aktuel semiotik. Form og objektivitet I.** 1992. 151 s. DKK 50,-
- Anders Linde-Laursen & Jan Olof Nilsson (red.): **Møjlighedernas landskap.** Nordiska kulturanalyser. 1994. 240 s. DKK 150,- Udgivet af Nordisk Ministerråd.

TILBUD

Før: DKK 200
NU: DKK 100

- Carsten Thau & Anders Troelsen (red.): **Filmen som verdensteater. Omkring Peter Greenaway.** 1995. 350 sider. Udgivet af Klim/NSU.

- René Rasmussen (red.): **Civilisationens ubehag – psykoanalysen i kulturen.** 1998. 213 sider. DKK 118,-
- Jóhan Páll Árnason: **Nation and Modernity. Reykjavik Lectures.** 1996. 63 sider. **TILBUD!** DKK 20,-
- Slavoj Žižek & Renata Salecl: **En liten bok om kärlek.** 1997. 91 sider. DKK 150,- Udg. af Symposion/NSU.
- Søren Brier: **Videnskabens Ø. Introduktion til videnskabsteori med særlig vægt på natur- og informationsvidenskab.** 4. udg. 1995. 158 s. DKK 118,-
- Lars Erslev Andersen: **Hinsides ironi. Fire essays om Søren Kierkegaard.** 1995. 116 s. DKK 78,-
- Ola Tunander (red.): **Europa och Muren. Om "den Andre", gränslandet och historiens återkomst i 90-talets Europa.** 1995. 238 s. **TILBUD!** DKK 40,-
- Ola Tunander: **Murar. Essäer om makt, identitet och territorialitet.** 1995. 204 s. **TILBUD!** DKK 40,-

Jeg bestiller de afkrydsede titler. Send venligst bøger og girooprævning til:

Navn	
Adresse	
Postnr.	By

NSUs Styrelse 2000

Norge

Erik Steinskog
Musikkvitenskapelig institutt
Norges teknisk naturvitenskapelige universitet, NTNU
N - 7035 Trondheim
Tlf: + 47 73 59 78 36
Mobil tlf: + 47 93 20 17 29
Fax: + 47 73 59 65 88
E-mail:
erik.steinskog@hf.ntnu.no

Suppleant:

Nina Græger
Kirkeveien 110C
N - 0361 Oslo
Tlf. +47 2259 4530 (privat)
Tlf. +47 2254 7700 (job)
Fax +47 2254 7701 (job)
E-mail: nina.graeger@nupi.no

Sverige

Set Lonnert
Kungsgatan 32, 3.
S - 753 21 Uppsala
Tlf: +46 (0)18 695 736
Fax: +46 (0)18 183950/09
Email: set_lo@algonet.se

Suppleant:

Johan Lindgren
Gjörvellsg. 16
S-112 60 Stockholm
Tlf. +46 (0)8 579 745 16
Email: johan@student.lhs.se

Finland

Lotta Strandberg
Ådsvägen 14A 4
FIN-00200 Helsingfors
Tlf: + 358 9 650055 eller
+358 9 497200
E-mail:
lotta.strandberg@helsinki.fi

Suppleant:

Mika Siimes
Luthersgatan 14A 15
FIN-00100 Helsingfors
Tel/fax: +358 9 499 020
Mobil: +358 50 3398 250
Email: siimes@nemokustannus.fi

Danmark

Troels Degn Johansson
(ordførende)
Forskningscenteret for Skov og
Landskab
Hørsholm Kongevej 11
DK - 2970 Hørsholm
Tlf.: + 45 4517 8320
Tlf.: +45 35 32 81 32 (direkte)
Tlf. privat: + 45 3257 1236
Fax: +45 3532 8110
E-mail: tdj@fsl.dk

Suppleant:

Carsten Bagge Laustsen
Institut for Statskundskab
Rosenborggade 15
DK-1130 København K
Tlf: + 45 3532 3447
E-mail: CBL@ifs.ku.dks

Island

Unnur Dis Skaptadóttir
Social Science Department
Iceland University
Sudurgata
IS-101 Reykjavik
Tlf: +354 552 5088
Email: unnurd@hi.is

Suppleant:

Kristrun Heimisdóttir
Reykjavíkur Akademia
Hringbraut 121
IS-107 Reykjavik
Tlf: +354 562 8561
Email: reykjavikur@akademia.is

NSUs vedtægter (stadgar)

§ 8.2.: Styrelsen utes under sommersessionen av det tillträdande repräsentantskapet för nästföljande kalenderår ... Ordinarie ledamot av styrelsen får omväljas högst två gånger i följd. Ordföranden kan omväljas en extra gång, men kan dock inte sitta ordförande i mer en 3 perioder. Gånger i följd. Ordföranden kan omväljas en extra gång, men kan dock inte sitta som ordförande i mer en 3 perioder.

NSU's lokale kontaktpersoner

NSU har lokale kontaktpersoner i de fleste af Nordens universitetsbyer.

Kontaktpersonerne formidler information til interesserede om lokale forhold vedrørende NSUs studiekredse.

Bergen

Marie Brudvik
Natland Studenby, Q-121
N-5081 Bergen
Tlf. +47 5528 6167 (priv.)
Tlf. +47 5557 4388 (job)

Göteborg

Mats Leffler
Flemminggatan 15
S-417 22 Göteborg
Tlf +46 (0)31 535878

Helsingfors

Mika Siimes
Luthergatan 14 A 15
FIN-00100 Helsingfors
Tel/fax +358-9-499 020,
Mobil +358-50-3398 250
E-mail:
mika.siimes@nemokustannus.fi

Jyväskylä

Riitta Koikkalainen
Keskussairaalan tie 7 A 10
FIN-40500 Jyväskylä
E-mail: korian@tukki.jyu.fi

København

Carsten Bagge Laustsen
Institut for Statskundskab
Rosenborggade 15
DK-1130 København K
Tlf. + 45 3532 3447
E-mail: CBL@ifs.ku.dks

Linköping

Thomas Achen
Linköpings Universitet
Campus Norrköping
S-601 74 Norrköping
Tlf. +46 (0)13 274300 (privat)
Tlf +46 (0)1136 3176 (job)
Fax +46 (0)1136 3292
E-mail:
Thomas.Achen@tituf.liu.se

Lund

Anders Ramsay
Möllegatan 23
S-222 29 Lund
Tlf. +46 (0)46 150 959 (priv.)
Tlf. +46 (0)46 222 8874 (job)
E-mail: anders.ramsay@soc.lu.se

Odense

Lars Schonnings
Kørupvænget 7, 3
DK-5230 Odense M
Tlf. +45 6612 5891
E-mail: schonnings@hotmail.com

Oslo

Anne K. Haugestad
Skoleveien 37
N-1458 Fjellstrand
Tlf. +47 6691 8538
Fax: +47 6691 5142
E-mail: akhauges@online.no

Reykjavik

Ragnar Gardarsson
Reykjavíkur Akademia
Hringbraut 121
IS-107 Reykjavik
Tlf. +354 558 5756 (privat)
Tlf. +354 562 8561 (job)
E-mail: rg@li.is

Roskilde

Morten N. Nielsen
Fyensgade 1, 5, tv.
DK-2200 København N
Tlf. +45 3536 5361
E-mail: morten@mail.com

Stockholm

Cecilia Annell
Östergöttagatan 29
S-116 25 Stockholm
Tlf. +46 8 643 9682

Tammerfors

Johanna Hakala
Teiskontie 8 C 22
FIN-33540 Tampere
Tlf. +358 (0)3 253 5509
E-mail: prjoaha@uta.fi

Tromsø

Arne Overrein
Kvamstykke 8
N-9009 Tromsø
Tlf. +47 7761 0202 (privat)
Tlf. +47 7764 4319 (job)
E-mail: arneo@fil.isv.uit.no

Trondheim

Erik Steinskog
Musikkvitenskapelig Institutt
NTNU
N-7055 Dragvoll
Tlf. +47 7359 7836
Fax +47 7359 6588
E-mail: erik.steinskog@hf.ntnu.no

Umeå

For tiden ingen kontaktperson.

Uppsala

Set Lonnert
Kungsgatan 32, 3.
S-753 21 Uppsala
Tlf. +46 (0) 18 695 736
Fax +46 (0) 18 183950/09
E-mail: set_lo@algonet.se

Örebro

Christian Kullberg
Högskolan i Örebro
S - 701 82 Örebro
Tlf. (0)19 2444665 (privat)
Tlf. (0)19 301363 (job)
Fax (0)19 301484 (job)
E-mail: christian.kullberg@hoc.se

Åbo

Margaretha Hupa
Åkerlidsgatan 4 Q 194
FIN-20740 Åbo
Tlf. +358 (0)2 366 648 (privat)
Fax +358 (0)2 237 5051 (job)

Ålborg

Claus K. Kristiansen
Forårsvej 13
DK-9220 Ålborg Øst
Tlf. +45 9815 8511 (privat)
Tlf. +45 9635 9055 (job)
E-mail: ckk@hum.auc.dk

Århus

Rasmus Grøn
Universitetsparken
Kollegium 8-1, v. 326
DK - 8000 Århus C
Tlf.: +45 8616 3058

FAX ELLER SEND

SOMMERSESSION 2000 Tilmelding

NB! Personer, der kun deltager i Jubilæumsarrangementet og følgelig ikke er berettiget til rejsesubvention, bedes sende tilmeldingsskemaet til Bolkesjø Hotell, N-3680 Notodden, Norge (Fax: +47 3501 8714).

Deltagere i hele sommersessionen bedes sende skemaet til NSU Sekretariatet.

Navn, adresse m.v.

Efternavn	Fornavn	
Gade	Postnr.	By
Privat tlf.	Job tlf.	Fax
E-mail	Evt. sommertelefon	

Data

Nationalitet	Fødselsår	Akademisk grad
Køn: ☐ Mand ☐ Kvinde	Hovedemne/hovedfag	
Jeg deltager i studiekreds nr.:	Andre fag	
Jeg har aftale med den nordiske koordinator for kreds _____ om at holde oplæg	Hidtidig aktivitet i NSU	

Indkvartering m.v.

Jeg ønsker indkvartering i: _____ (1. prioritet) _____ (2. prioritet) Se mulighederne side 7

Ikke-ryger Ryger Jeg ønsker at dele værelse med:

Jeg medbringer børn:	Jeg ønsker vegetarkost ☐	Finansieres din deltagelse i sommersessionen helt eller delvis af din arbejdsplads? ☐ Helt ☐ Delvis ☐ Ikke
Navn: _____ Alder: _____	Ankomst: _____	
Navn: _____ Alder: _____	Afrejse: _____	

OBS: Børn, der er fyldt 3 år, tilbydes børnepasning i kredsens arbejdstimer.

Bemærkninger

Tilmelding til sommersessionen 2000 og /eller jubilæumsarrangementet i Bolkesjø, Norge:

Dato _____ Underskrift _____

Sidste frist for tilmelding: 15. juni!

RETURADRESSE:

Forsendelser fremsendes i omslag til afsenderen

Returneres ved varig adresseændring

Nordisk Sommeruniversitet

Nordisk Sommeruniversitet (NSU)

- er et forum og netværk for forskere, forskerstudenter, studenter og andre akademikere fra hele Norden.

NSU undersøger nye videnskabelige emner og afprøver nye indfaldsvinkler og metoder. Virksomheden foregår på tværs af akademiske faggrænser og deltagernes karrieretrin. Studierne foregår i 7 studiekredse med lokal virksomhed i Nordens universitetsbyer. Studiekredsernes titler ses til højre. Årstallet i parentes angiver kredsens første år i NSUs studieprogram.

Læs mere om NSU inde i tidsskriftet.

Studieprogram 2000:

- Kreds 1 Space, Place and the Body (2000)
- Kreds 2 Kropp och kultur (2000)
- Kreds 3 Polyfonien i dramaet (1998)
- Kreds 4 AISTHESIS – Sansenes estetikk (1999)
- Kreds 5 Romantikkens vilkår (1997)
- Kreds 6 Magt, rationalitet og humanisme (2000)
- Kreds 7 Landbrugs-, fiskeri- og fødevareretik (2000)

Svarkort

Jeg er interesseret i NSU og ønsker næste nummer af **Information fra Nordisk Sommeruniversitet** tilsendt.

Jeg deltager i NSU kreds nr. _____ i _____
og ønsker fremover at modtage tidsskrifterne **Information fra Nordisk Sommeruniversitet**.

Navn

Gade

Postnr./By

Tlf.

E-mail

Porto

Nordisk Sommeruniversitet

Sekretariatet

Katrinebjergvej 89 G

DK-8200 Århus N